

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Problematika integrace cizinců v České republice pohledem odborníků
zabývajících se integrací cizinců**

Diplomová práce

2025

Bc. Denisa Rákosníková

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Denisa Rákosníková**
Osobní číslo: **H23277**
Studijní program: **N0111P190001 Resocializační pedagogika**
Téma práce: **Problematika integrace cizinců v České republice pohledem odborníků zabývajících se integrací cizinců**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Diplomová práce se zabývá problematikou integrace cizinců z pohledu odborníků, kteří se jimi zabývají. Práce bude koncipována do dvou částí. První bude teoretická část, kde bude vysvětlena základní terminologie, legislativa, charakterizována cílová skupina a budou popsány organizace pro cílovou skupinu. Druhá část bude praktická, kde bude realizováno empirické šetření. Výzkum bude proveden na základě kvalitativní metodologie, jako nástroj bude použit polostrukturovaný rozhovor. Cílovou skupinou budou odborní pracovníci pracující v organizacích, které se věnují integraci cizinců. Cílem diplomové práce je analyzovat činnost pracovníků vybraných institucí, které se problematikou integrace cizinců zabývají a popsat, jejich kooperaci a práci s cizinci.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ANDERSON, Elizabeth. *The imperative of integration*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2010. ISBN 978-0-691-15811-2.
- KOLDINSKÁ, Kristina; SCHEU, Harald Christian a ŠTEFKO, Martin (ed.). *Sociální integrace cizinců*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-60-5.
- RÁKOCZYOVÁ, Miroslava; TRBOLA, Robert a HOFÍREK, Ondřej. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Studie (Sociologické nakladatelství). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
- ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-20-7.

Vedoucí diplomové práce: **PaedDr. Zdenka Šándorová, Ph.D.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání diplomové práce: **29. března 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **29. března 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 29. března 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Problematika integrace cizinců v České republice pohledem odborníků zabývajících se integrací cizinců jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 12. 6. 2025

Denisa Rákosníková v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce PaedDr. Zdence Šandorové Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a čas, který mi během zpracování mé diplomové práce poskytla. Zároveň bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří byli ochotní se zúčastnit výzkumného šetření.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá problematikou integrace cizinců pohledem odborníků, kteří pracují s dětmi-cizinci. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je pozornost zaměřena na základní pojmy, které s touto problematikou souvisí, na bariéry, se kterými se cizinci při procesu integrace setkávají. Dále je popsán vývoj migrace v České republice, právní rámec a integrační politika. Také se zaměřuji na dvě dimenze integrace a to vzdělávání dětí-cizinců a zaměstnávání. V empirické části je pozornost zaměřena na kvalitativní výzkum. Pro sběr dat byl zvolen rozhovor s respondenty, kteří pracují s dětmi-cizinci. Hlavním cílem je popsat integraci dětí-cizinců pohledem odborníků a zmapovat výzvy, které jsou s tímto procesem spojené.

KLÍČOVÁ SLOVA

Cizinec, integrace, dítě-cizinec, žák-cizinec, žák s odlišným mateřským jazykem, český jazyk.

TITLE

The issue of integration of foreigners in the Czech Republic from the perspective of experts dealing with the integration of foreigners

ANNOTATION

The thesis deals with the issue of integration of foreigners from the point of view of professionals who work with foreign children. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part, attention is focused on the basic concepts related to this issue, on the barriers that foreigners encounter in the process of integration. Furthermore, the development of migration in the Czech Republic, the legal framework and integration policy are described. I also focus on two dimensions of integration, namely the education of foreign children and employment. In the empirical part the focus is on qualitative research. For data collection, interviews with respondents who work with children-foreigners were chosen. The main goal is to describe the integration of children-foreigners from the perspective of professionals and to map the challenges that are associated with this process.

KEYWORDS

Foreigner, integration, foreign child, foreign pupil, pupil with different native language, Czech language.

Obsah

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	9
ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Vymezení základních pojmů spojených s integrací.....	12
2 Bariéry v integraci	16
3 Vývoj a současná situace integrace cizinců v České republice	20
4 Politika a právní rámec v oblasti integrace cizinců	23
4.1 Občané Evropské unie	23
4.2 Cizinci třetích zemí	24
4.3 Žadatelé o mezinárodní ochranu	25
4.3.1 Azyl a doplňková ochrana	26
4.3.2 Zamítnutí a zánik mezinárodní ochrany	27
4.3.3 Opatření v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny	28
4.4 Strategie migrační politiky.....	28
4.5 Aktéři v politice integrace cizinců	32
4.5.5 Ministerstvo vnitra	32
4.5.6 Další ministerstva činná v oblasti integrace cizinců.....	35
4.5.7 Kraj a obec jako aktéři	37
4.5.8 NNO jako aktér	38
4.6 Odborníci, kteří pracují s cizinci.....	39
5 Dimenze integrace cizinců v České republice	42
5.1 Zaměstnávání cizinců	42
5.2 Vzdělávání	45
5.2.1 Multikulturní výchova a legislativa ve vzdělávání cizinců	45
5.2.2 Školní adaptace cizinců	46
5.2.3 Statistické údaje	48
5.2.4 Bariéry ve vzdělávání	50
5.2.5 Výuka českého jazyka jako druhého jazyka a opatření	51

5.2.6 Podpůrná opatření	51
6 PRAKTICKÁ ČÁST	53
6.1 Cíle a metodologie výzkumu	53
6.2 Výzkumné otázky	54
6.3 Charakteristika výzkumného souboru	54
6.4 Metoda sběru dat a jejich analýza	56
7 Vyhodnocení získaných dat	58
8 Závěr výzkumného šetření	71
9 Diskuze	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	85

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

CPIC – Centrum na podporu integrace cizinců

ČR – Česká republika

EMN – Evropská kontaktní síť

EU – Evropská unie

KACPU – Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině

MF – Ministerstvo financí

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MS – Ministerstvo spravedlnosti

MŠ – Mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

MV – Ministerstvo vnitra

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

NNO – Nevládní nezisková organizace

OAMP – Odbor azylové a migrační politiky

OMJ – Odlišný mateřský jazyk

PO – Podpůrné opatření

PSEM – Pracovní skupina pro ekonomickou migraci

SŠ – Střední škola

ZŠ – Základní škola

ÚVOD

Migrace je fenomén, který má vliv na dnešní společnost. V rámci evropské politiky je migrace a integrace cizinců klíčovým tématem. Od roku 1989, kdy došlo k otevření hranic do České republiky začalo přicházet mnohem více cizinců, než v minulosti. Česká republika se stala místem, kde si cizinci hledají nové, lepší životní podmínky nebo bezpečí. I když není tak častou cílovou destinací jako Francie a Německo.

S příchodem cizinců do České republiky vyvstávají otázky, které řeší problematiku integrace. Jak zajistit začlenění cizinců do společnosti, aby nedocházelo k sociálnímu vyloučení. K tomuto úkolu je potřeba součinnosti řady aktérů, počínaje státem, přes neziskové sektory, po samotné občany České republiky. Proces integrace neznamena pouhý pobyt na území, ale zejména zapojení do běžného života, který obsahuje ekonomickou, politickou, kulturní oblast. Aby byla integrace úspěšná, je podmíněna několika determinanty. V první řadě byl měl cizinec ovládat český jazyk, být ekonomicky aktivní (pracovat), případně se vzdělávat a navazovat nové vztahy s majoritní společností.

Problematika migrace a integrace cizinců se promítá i do regionálního kontextu, včetně měst, konkrétně do Pardubic. V současné době jsou Pardubice vyhledávanou lokalitou pro cizince, kteří zde hledají nové domovy a své nové začátky. Je to zapříčiněno bohatou průmyslovou základnou (továrnami, které nabízí spoustu pracovních pozic) a také přítomností univerzity. Pardubice také nabízí skvělou dopravní dostupnost. Na lokální úrovni se integrací zabývá město, neziskové sektory, školy a občas i samotní obyvatelé.

Diplomová práce je rozdělena do části teoretické a praktické. V teoretické části je pět kapitol, vymezující základní pojmy, které úzce souvisí s celým procesem integrace. Ve druhé kapitole jsou zmíněny různé bariéry, se kterými se cizinci setkávají po příchodu do České republiky. Ve třetí kapitole je popsán statistický vývoj počtu cizinců v České republice, včetně Pardubického okresu. Čtvrtá kapitola se věnuje legislativě a současné integrační politice. Konkrétně jsou popsány typy pobytů na území České republiky a vše s nimi spojené, jako je zamítnutí nebo zánik mezinárodní ochrany apod. Dále jsou vyjmenováni aktéři činní v integraci cizinců, počínaje ministerstvy, přes kraj až po nevládní neziskové organizace, kde jsou popsány i organizace, které působí v Pardubicích, anebo v jejich blízkosti. Pátá kapitola popisuje dvě dimenze integrace cizinců, konkrétně zaměstnávání cizinců a vzdělávání cizinců.

Praktická část se věnuje popisu metodologie výzkumu. Jsou zde popsány cíle a výzkumné otázky, které byly stanoveny před samým začátkem výzkumu. V další části je popis zkoumaného souboru. Pro diplomovou práci byli vybráni respondenti, kteří pracují s cizinci, konkrétně s dětmi-cizinci v okrese Pardubice. Následuje vyhodnocení získaných dat. Pro získání odpovědí na stanovené cíle, byl zvolen kvalitativní výzkum, kdy sběr dat probíhal pomocí rozhovoru. Cílem praktické části je zmapovat postoje odborníků na integraci dětí-cizinců v okrese Pardubice a identifikovat hlavní výzvy této oblasti.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů spojených s integrací

Každá integrace cizinců má počátek v migraci. Nejprve dochází k příchodu do nové země a až poté vzniká potřeba se začlenit. Slovo **migrace** (latinsky „migratio“) je odvozeno od slova migro, přeloženo jako stěhovati se. Za migraci se považuje pohyb jedince z jednoho místa na druhé s cílem setrvat v dané destinaci dočasně nebo trvale. Migraci lze rozdělit na mnoho typů. V případě, že jedinec bude migrovat a nepřekročí tak hranice státu, jedná se o migraci vnitřní. U jedinců a jejich rodin může docházet k urbanizaci či dezurbanizaci, stěhování z různých regionů, krajů kvůli sociálním, ekonomickým a dalším důvodům. Za mezinárodní migraci se považuje pohyb mezi státy. Migraci lze rozdělit i podle toho, jakým směrem se jedinec vydává. Pokud hovoříme o emigraci, znamená to, že jedinec odchází ze státu. Naopak imigrace je příchod, přistěhování se do státu. Tak lze označit i jedince – emigrant a imigrant. Další rozdělení migrace může být na základě času, tzv. délky pobytu. Pobyt dle legislativy může být krátkodobý a dlouhodobý, který přesahuje více jak 90 dní pobytu na území státu. V České republice pro občany třetích zemí vzniká povinnost zažádat o tzv. krátkodobá víza, která slouží k pobytu do 90 dnů nebo dlouhodobá, která jsou určena k pobytu nad 90 dní. Dále migraci rozlišujeme i podle toho, zda je v souladu s platnou legislativou státu či nikoli. Jedná se tedy o legální a nelegální migraci (Štica, 2014, s. 9-13).

V současné době migraci lze do určité míry regulovat, avšak člověk není schopen ji zcela zastavit. Díky globalizovanému světu a celkově rychlému rozvoji v různých oblastech technologie, zejména internetu, je snadné získat rychlý přístup k informacím a komunikaci napříč kontinenty. Faktor, který v posledních letech podporuje migraci je zjednodušené a cenově dostupné cestování. Ekonomický růst států láká migranty z důvodu lepších životních podmínek. Mezi cílové destinace patří například Německo a Švédsko, ale ani Česká republika pro cizince není tabu. Je pravdou, že sice tolik uprchlíků nemíří do České republiky, ale je cílovou destinací pro jedince, kteří spadají do tzv. třetích zemí (Hobzová, Sobková a Trochtová, 2016, s. 20-25).

Co se týká slov migrace, migrant, emigrant, imigrant apod., jsou tato slova často zaměňována se slovem „**uprchlík**“. Velmi často tyto pojmy zaměňují média a využívají to

jako synonymum se slovy výše uvedenými. Uprchlík je osoba, která opustila svou zemi kvůli válce, náboženství, rasismu a je vedena jako žadatel o mezinárodní ochranu (Hobzová, Sobková a Trochtová, 2016, s. 20-25).

Uprchlík má podle Sdělení č. 208/1993 Sb. *Sdělení ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků* následující znaky:

- Obavy z pronásledování kvůli své rase, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité skupině, politických názorů;
- Odmítá ochranu své vlasti;
- Není ochoten nebo schopen se vrátit do země svého původu.

Pokud se hovoří o migraci, existuje ještě několik definic, které je třeba si představit. **Cizinec** je podle zákona o pobytu cizinců osoba, která nemá státní příslušenství České republiky. Tuto definici upravuje Zákon č. 326/1999 Sb. *Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*. Podle Hobzové, Sobkové a Trochtové (2016, s. 25) jsou cizinci na území České republiky rozděleni do čtyř skupin. První skupinu tvoří občani států z Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska. Za další skupinu jsou považováni jedinci, kteří přišli ze třetích zemí. Za třetí skupinu jsou považováni cizinci, kterým byla udělena forma mezinárodní ochrany, ať už doplňková či azyl. Za čtvrtou a poslední skupinu považují autorky žadatele o mezinárodní ochranu.

S migrací je spojen i pohyb obyvatelstva, hledání nových domovů, prací i škol. Ovšem v případě, kdy do země přijde cizinec, je zcela nezbytné, aby došlo k jeho začlenění. Tím se setkáváme s výrazem **integrace**. Integrací se rozumí proces, kdy se jedinci či dokonce skupiny snaží začlenit do společnosti. Integrační proces by měl být dvoustranný, jednak ze strany imigrantů a ze strany majoritního obyvatelstva. V případě, že se integrace nepovede, dopadá to negativně na obě strany. U imigrantů, kteří se nepokusili o začlenění do majoritní společnosti nebo pokusili, ale marně, se to pak projevuje na nezaměstnanosti, neznalosti jazyka a špatném ekonomickém a sociálním zázemí. U majoritní společnosti se nepovedená snaha o integraci může projevit nevyužitím nové pracovní síly, zvýšené nároky na sociální systémy. Když se cizinec přistěhuje do České republiky, nejvíce to závisí na něm, do jaké míry se chce a bude schopen integrovat a jakou má motivaci a strategii. Ale nejenom imigrant zde hraje roli. Zároveň je také velmi důležité, jak se k problému integrace postaví stát, region,

město, kde se imigrant rozhodl usadit a jaké jsou zde možnosti (Trbola a Rákoczyová, 2011, s 9-18).

S tvrzením, že je to oboustranný proces souhlasí i Jelínková (2023, s. 22), která o integraci zmiňuje, že *„je to dlouhý, oboustranný, dialogický proces vyjednávání o postojích a pravidlech sociálního soužití mezi všemi zúčastněnými. Nejsou to přitom jen migranti samotní, na kterých záleží. Zásadní roli hraje nastavení místních institucí, zákony upravující přístup migrantů k občanství, ale také postoj místních obyvatel k migrantům.“*

V případě, kdy je špatně nastavená migrační politika a nedojde k úspěšné integraci, existují i další možnosti, jak může majoritní společnost a cizinci koexistovat v jedné zemi. Průcha (2001, s 155) uvádí další čtyři možnosti. Prvním zmíněným je integrace. U integrace je typické, že se cizinci začlení do společnosti, avšak ponechají si svou vlastní kulturu. Oproti tomu asimilaci chápeme jako naprosté splynutí s majoritní společností, kdy se cizinec vzdá své kultury a přijme tu většinovou. V momentě, kdy cizinci nepocítují potřebu se začleňovat do majoritní společnosti a v určité míře se od ní izolují, dochází k tzv. separaci. Tato reakce může vyvolat vznik etnických komunit a jakákoliv snaha o začlenění do majoritní společnosti zaniká. Poslední zmíněná reakce je marginalizace, při níž dochází k utlačování cizinců na okraj společnosti, kde si neponechávají ani svou vlastní kulturu (Hobzová, Sobková a Trochtová, 2016, s. 26).

V souvislosti s výše uvedeným se jedná o sociální integraci, jejíž podstatou je zachování si své vlastní identity, návyků a tradic. Podle Heckmana (in Hobzová, Sobková a Trochtová, 2016) je sociální integrace tvořena ze čtyř dimenzí:

- **Strukturální integrace** spočívá v tom, že si přistěhovalec získá práva, různá členství, pozice, status a také je ekonomickým přínosem pro stát a má uplatnění na trhu práce.
- **Kulturní integrace** se týká všech změn, které se dotýkají oblasti kultury, chování, změn jejich postojů. V této dimenzi je velice důležité, jestli dochází ke změnám jenom u přistěhovalců, anebo i u majoritní společnosti.
- Třetí dimenze hovoří o **interaktivnosti**. Jedná se o to, jak moc „aktivně“ se jedinec zapojuje do budování nových vztahů, jak rychle se mění jeho osobní život v závislosti na navazování přátelství, uzavírání sňatků apod. Zároveň je to podmíněno tím, jak rychle se přistěhovalec učí například novým jazykům.

- Čtvrtá a poslední dimenze je **identifikační**. Spočívá v tom, jak moc se imigrant dokáže ztotožnit se svým novým životem v zemi a zda se cítí v nové zemi jako doma.

S rozdělením sociální integrace na tyto čtyři dimenze souhlasí i Šišková (2008, s. 77), která tvrdí, že *„proces integrace zasahuje všechny sféry života. Nemá velkou naději na dlouhodobý úspěch, nestane-li se komplexním, tedy nepodaří-li se přistěhovalce integrovat nejen do sféry trhu práce, ale také do společenského, kulturního a politického života většinové společnosti.“*

Aby byla integrace úspěšná, bylo zpracováno několik klíčových předpokladů v Koncepci integraci cizinců na území České republiky. Mezi první patří vztahy mezi imigranty a občany ČR, znalosti jazyka, soběstačnost cizinců a orientace cizinců v české společnosti (sociální, kulturní apod.). Hlavním cílem integrace je tedy, aby se z imigrantů stala součást české společnosti a aby byli nějakým způsobem přínosem pro stát.

2 Bariéry v integraci

Stát se snaží o hladký proces integrace, aby ideálním výsledkem byla úplná integrace, nejlépe asimilace. Nicméně žijeme ve světě, kdy toho nelze dosáhnout. Zejména z toho důvodu, že každý jedinec je jiný, každá kultura je jiná a všechny kultury nelze spojit v jednu. Tato kapitola se věnuje určitým bariérám, které brání integraci cizinců. Budou zmíněny problémy, kterých se toto téma dotýká.

Centrum pro výzkum veřejného mínění provedlo na přelomu zimy a jara 2023 výzkum, který měl za úkol zjistit názory české veřejnosti na přítomnost cizinců v České republice. Za pozitivní výsledek lze považovat snížení podílu lidí, kteří vnímají imigranty jako problém. Navzdory klesajícím počtům oproti minulým rokům, stále přesně polovina, tedy 50 % populace spatřuje v imigrantech problém. Jedinci, kteří naopak nespátřují problém v příchozích imigrantech čítají dohromady více než třetinu, čili 35 % (Centrum veřejného mínění, 2023).

Na základě výše uvedených informací lze konstatovat, že počet negativních názorů klesá. Navzdory tomu se objevuje stále spousta extremistických a nacionalistických skupin. Pokud hovoříme o bariérách v oblasti integraci cizinců, jednou z nejzákladnějších bariér jsou naše **předsudky**. Předsudek je negativní postoj k příslušníkům jiných skupin, v našem případě k cizincům. Na základě předsudku se mohou jedinci majority k příslušníkům jiných zemí chovat nepřátelsky či diskriminačně. Jedinec, který se řídí dle svého předsudku, přiřazuje všechny charakteristiky, zejména ty negativní, celé skupině. Bez toho, aby jedince nebo skupinu nejdříve poznal. Helus (2018, s. 220-221) považuje předsudek za jednu z mnoha vážných nemocí, kterou je společnost postižena. Při celkovém organizování dojmů, mohou hrát roli i **stereotypy**. Je to jedno z dalších schémat pro sociální skupiny. Avšak oproti předsudkům mohou být i pozitivní. Stereotyp chápeme jako soubor rysů, znaků a vlastností člověka, kdy tyto charakteristiky přiřazujeme všem členům určitých skupin. Zároveň se jedná o sdílený názor. Více lidí se shodne na různých charakteristikách určitých skupin. Samozřejmě se nemusí jednat jenom o příslušníky národnostních skupin, lze mít stereotyp ženy, muže, studenta vysoké školy a mnohé další. V moment, kdy se stereotypní názory týkají skupin, kterých jsme i my součástí, jedná se o tzv. autostereotyp. Opakem je heterostereotyp, kde se to vztahuje na příslušníky jiných skupin, kterých nejsme součástí (Výrost a Slaměnik, 2008, s. 191).

Jedním z důvodů, proč u lidí vznikají předsudky či negativní stereotypy vůči cizincům, může být i pocit ohrožení. Majoritní skupiny mohou k imigrantům chovat nenávisť nebo dokonce pociťovat ohrožení z mnoha důvodů. V tento moment je možné hovořit o **xenofobii**, která se projevuje strachem z cizího. To samozřejmě imigranti představují, něco cizího a nového. A právě na základě xenofobie se vytvořily další ideologické skupiny nenávislného charakteru. Jako je například šovinismus, nacionalismus, fašismus a **rasismus**. Rasismus vychází z myšlenky, že je jedna rasa nadřazena té druhé. Tato ideologie by se dala rozdělit na měkký a tvrdý rasismus. Měkký rasismus je založen na spíše na pasivitě, není promyšlený a není veřejně prezentován skupinami. Oproti tomu tvrdý rasismus je již agresivně hlásán na veřejnosti, kde se ho účastní celé skupiny a organizace. Produktem rasismu je rasové násilí a diskriminace. Rasové násilí je násilnické chování páčáno na příslušnících jiné rasy. Útočník zaútočí na příslušníka jiné rasy a stane se pro něj pouhým zástupcem téže rasy, hovoří se o tzv. oběti bez tváře (Šišková, 2008, s. 10-15).

Další z bariér je **diskriminace**, která vychází již z výše zmíněných bariér (předsudky, stereotyp, xenofobie a především rasismus). Diskriminace se může projevovat mnoha způsoby a v mnoha sférách života. Mezi typické příklady patří diskriminace v práci, ve škole a v různých dalších institucích. Mnohdy si člověk nemusí uvědomit, že se chová vůči někomu diskriminačně. Nicméně pokud je jedinec, v našem případě cizinec diskriminován, značným způsobem to ovlivňuje jeho život. Je vcelku běžné, že takové chování vůči cizinci dojde až k sociální exkluzi, kdy je vyloučen ze společnosti (Leontyeva a Vávra, 2009, s. 29-30). Když se člověk chová diskriminačně záměrně či nikoliv, je to jedno. Stejně se jedná o diskriminaci a cizince to v každém případě nějak ovlivní. Při zmínce o diskriminaci je důležité zmínit také její dvě roviny (Multikulturální centrum Praha, 2006, s. 8):

- A) **Přímá diskriminace** je navenek snadněji rozeznatelná. Jedná se o nerovné zacházení založené na základě jasného rysu. Může se jednat o rasu, pohlaví, věk, jazyk, zdravotní postižení, sexuální orientaci, náboženství a další.
- B) **Nepřímá diskriminace** oproti té přímé je hůře rozpoznatelná a na první pohled viditelná. Dojde k ní tehdy, kdy je ustanoveno neutrální pravidlo, které ačkoliv by nemělo, tak znevýhodňuje jinou skupinu, rasu, pohlaví apod.

Již zmíněné bariéry spadají spíše do psychologické a sociologické oblasti. Nicméně existuje legislativní úprava, která se snaží těmto jevům zamezit. Jedná se o Zákon č. 198/2009 Sb. *Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*.

S příchodem cizinců do České republiky přichází i otázka, která se týká jazyka. A jednoznačně je to jedna z největších bariér v integraci. Pokud cizinec plánuje příchod do České republiky, má možnosti, jak se naučit český jazyk dopředu a může přijet již s nějakým „základem“. Existují různé aplikace, kurzy, které si může cizinec zakoupit ještě v zemi, kde má občanství a naučit se tak, alespoň základy nutné pro vyřízení pobytu. Ovšem pokud se jedná o uprchlíka, ten jak z jeho pojmenování vyplývá, utíká, proto nemá takové možnosti jako naučit se jazyk s předstihem. Ale pokud se jedná o žadatele o mezinárodní ochranu, při žádosti mají možnost využít tlumočníky. Avšak co se týká běžného života, naučit se český jazyk je nutné. V Pardubickém kraji je hned několik institucí, které poskytují kurzy českého jazyka. Jednou z institucí je Centrum na podporu integrace cizinců pro Pardubický kraj nebo například Most pro o.p.s.. Pokud chce ale cizinec získat občanství, je nutné vykonat zkoušku z českého jazyka na úrovni B1. Taková zkouška se skládá ze čtyř částí, a to čtení s porozuměním textu, poslech, psaní a mluvená část (Čeština pro cizince, 2025).

Vliv na integrační proces má podle Schebelle a Horákové (2012, s. 65) rodinný život, diskriminace, způsob života, hodnoty, studium a znalost českého jazyka, zaměstnání a pracovní život, zájem o občanskou participaci, obavy cizinců, znalost integračních nástrojů. Všechny tyto zmíněné oblasti mohou být svým způsobem bariérou v integraci. I když je velice důležitá motivace rodiny k integraci, může být i překážkou. Některé rodiny mohou žít ve své bublině a mohou mít pocit, že nepotřebují styk s okolním světem. A takových případů, kdy by rodina vědomě či nevědomě mohla bránit v integraci je hned několik. Zaměstnání se může také stát jistou bariérou v další integraci. I když jsou v tomto případě cizinci ekonomicky činní, tak v ostatních oblastech života je může práce omezovat. Přijdou po celém dni v práci domů a potom mohou být unavení učit se jazyk apod. Další bariérou je neznalost. Pokud nejsou cizinci informováni o možnostech, o jejich právech a povinnostech, může to přinést do jejich života nepříjemnosti a celkově zpomalit nebo znemožnit proces integrace.

V návaznosti na uvedené bariéry lze konstatovat, že integrace je ovlivňována mnoha překážkami, které ztěžují plnohodnotnou integraci do společnosti. Největšími překážkami jsou v tomto ohledu zaprvé jazyková bariéra, zadruhé neznalost práv a povinností a dalších

možností, které by jim zásadně ulehčili začlenění se do společnosti. A také předsudky, stereotypy, rasismus a xenofobie ze strany majoritní společnosti.

3 Vývoj a současná situace integrace cizinců v České republice

Už od nepaměti lidé migrovali, hledali si svá útočiště za účelem usadit se a vytvořit si svůj domov, kde by mohli žít. Kmeny germánské, slovanské a další byly vytlačeny ze svých domovů, docházelo k míchaní jazyků a celkovému stěhování národů. Tehdy k tomu ještě neměli slovo, my to již dnes nazýváme migrací. Tato kapitola ovšem nebude zaměřena na dávnou historii. Bude zde lehce zmíněna situace po druhé světové válce po současnost.

Po druhé světové válce v tehdejším Československu měla moc Komunistická strana Československa. Po skončení války na našem území probíhala válka i v Řecku, kvůli které začali do Československa přicházet uprchlíci právě z této země, ovšem část se po válce vrátila zpátky do Řecka. Dalším milníkem je rok 1950, kdy Československo uznalo samostatnou komunistickou část Vietnamu a díky tomuto na naše území začaly přicházet skupiny Vietnamců. Postupem času začalo přicházet stále více lidí z Vietnamu, kteří zde představovali pracovní sílu. Většina imigrantů zde zůstávala na trvalo a měla zajištěné hezké bydlení a stabilní příjmy. Za další milník lze považovat rok 1968, kdy kvůli vpádu vojsk Varšavské smlouvy emigrovalo přes 250 000 lidí. *„V obdobném duchu jako s Vietnamem a Kubou, Československo navazovalo vztahy i s jinými zeměmi tehdejšího východního bloku. Za zmínku stojí Mongolsko, Libye a Severní Korea. Vzhledem ke společenskému zřízení všech jmenovaných zemí, byla tato migrace centrálně řízená a její intenzita nebyla z dnešního pohledu zásadní. Na konci 80. let před Sametovou revolucí pobývalo v Československu cirká 30 000 cizinců.“* (Implementační jednotka Strategického rámce rozvoje veřejné správy České republiky pro období 2014–2020)

Drbohlav (2010, s. 23-29) zmiňuje, že v socialistickém Československu migrace nebyla příliš kontrolována a cizinci na území tehdejšího Československa přicházeli zejména za rodinou a z důvodů uzavírání sňatků. Pro tehdejší stát byli migranti důležití zejména jako pracovní síla. Právě kvůli nedostatku pracovní síly byla významná spolupráce s Polskem, Vietnamem a Kubou. Podle statistik z roku 1989 podniky v Československu zaměstnávaly 46 tisíc pracovníků ze zahraničí. Kdy 33,2 tisíc bylo z Vietnamu, 6,4 tisíc z Kubu, 4,7 tisíc z Polska, 0,8 tisíc z Mongolska a další.

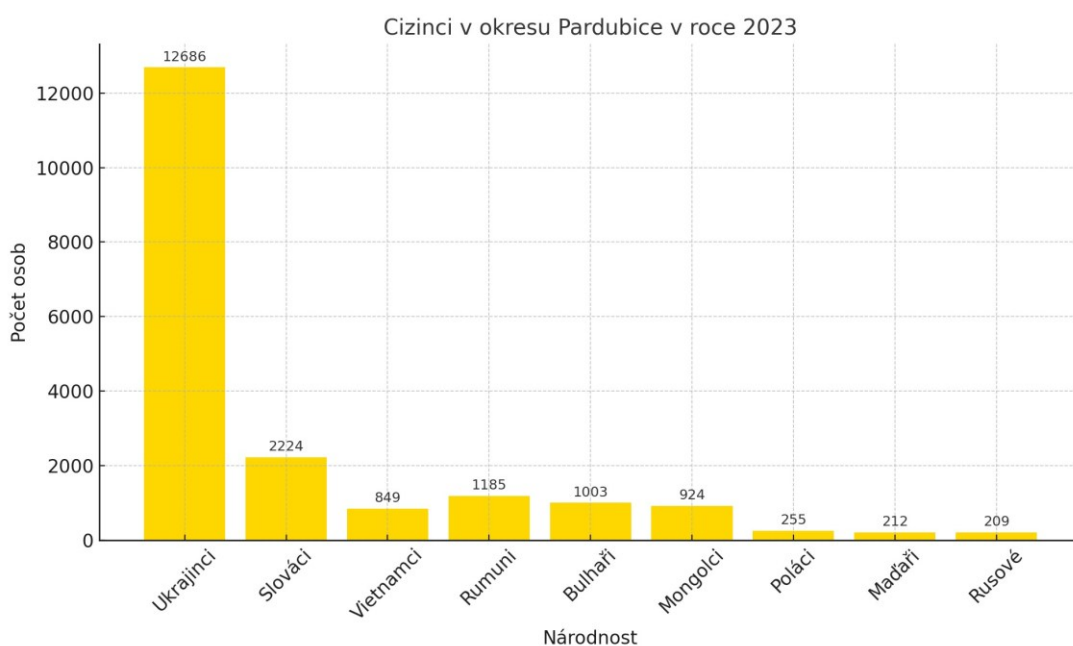
Po roce 1989 se migrační politika v Československu stále formovala. V období mezi 1990 až 1996 byla migrační politika vnímána jako trend. Hranice se otevřely a migrace zde nebyla vůbec řízena. Cizinci měli možnost zažádat o povolení k pobytu na území ČR,

nicméně když cizinec neměl rodinné vazby v ČR, jejich pobyt jim nebyl téměř umožněn, zatímco krátkodobé pobyty cizinců nebyly usměrňovány. Rok 1999 přinesl změnu pro migrační politiku, protože byl přijat zákon o pobytu cizinců na území ČR. Tento zákon nastavil jasná pravidla, podle kterých se dále migrační politika v České republice řídila. Upravila také pobyty cizinců, kteří přicházejí z tzv. třetích zemí. Dalším významným dokumentem byly Zásady vlády v oblasti migrace cizinců z roku 2003. V dalším roce se vstupem do Evropské unie došlo k rozdělení cizinců. Byli rozděleni na cizince, kteří žijí v EU a občany jiných zemí, tzv. třetích zemí. Byly přidány i dlouhodobé a přechodné pobyty. Tím, že Česká republika vstoupila do EU a zároveň i do Schengenského prostoru, došlo ke zrušení kontrol na hranicích Česka (Trbola a Rakoczyová, 2011, 14-15).

Z výše uvedeného lze vyvodit, že vyšší počty migrantů na území ČR byly v letech 1993 až 1996, kdy ještě nebyly vydány dokumenty, které by natolik omezovaly vstupy cizinců na území ČR. K oslabení migrace došlo okolo roku 2000, kvůli nově vydaným dokumentům. Právě do tohoto roku byli slovenští přistěhovalci nejvíce početná skupina cizinců na našem území. Ovšem po roce 2000 byli nahrazováni Ukrajinci. Okolo roku 2005 v České republice dominují i další cizinci ze zemí jako je Rusko, Vietnam, Polsko, Německo a Mongolsko. Věkové rozmezí imigrantů bylo v období mezi roky 2005-2008 následující: nejvíce bylo cizinců ve věkové skupině od 20-29 let, jichž bylo cca 38%. Druhá skupina imigrantů byla v rozmezí 30-39 let, ty dosahovali cca 25 % (Drbohlav, 2010, s. 31-36).

Podle Českého statistického úřadu v roce 2004 bylo na území ČR 254 tisíc cizinců s trvalým i přechodným bydlištěm. Přechodný pobyt mělo necelých 155 tisíc obyvatel, kdežto trvalý byl značně nižší a přesahoval číslo 99 tisíc jedinců. Postupem času se výskyt cizinců na území zvyšuje. K většímu nárůstu došlo mezi lety 2005 až 2006, kdy se číslo zvedlo o cca 43 tisíc imigrantů. Následné roky se počty zvyšovaly, kdy v roce 2008 cizinci na území ČR překročili číslo 437 tisíc obyvatel. Další rok došlo k poklesu o přibližně 5 tisíc. Roku 2017 došlo k přesáhnutí půl milionu cizinců na území ČR, kdy více jak polovina měla zde trvalý pobyt. K masivnímu nárůstu došlo v roce 2022, kdy počet cizinců dosáhl počtu 1 113 698 cizinců. V tomto roce se jednalo převážně o přechodný pobyt z důvodu válečných konfliktů na Ukrajině. Trvalý pobyt zde v roce 2022 mělo pouze 332 tisíc cizinců. V roce 2023 došlo k mírnému poklesu, kdy počet klesl na 1 063 225 cizinců na území ČR, kdy stále drtivá většina má v České republice pouze přechodný pobyt (Český statistický úřad, 2023).

Poslední dostupnou zprávou o stavu cizinců na Pardubicku je zpráva z dubna 2025, která popisuje situaci cizinců v Pardubickém kraji ke konci roku 2023. Bohužel nebyly nalezeny zprávy a informace, které by popisovaly rok 2024. V roce 2023 byl výskyt cizinců v historii kraje druhý nejvyšší. Celkem bylo v Pardubickém kraji 39,4 tisíce cizinců. Oproti předchozímu roku, tj. 2022 byl pokles o 7,5 %. Cizinci přicházeli nejvíce z Evropy, ale pouhých 20,2 % bylo ze zemí, které jsou členy EU. Od roku 2018 jsou nejpočetnější skupinou cizinců Ukrajinci, na druhém místě Slováci. Co se týká podnikatelů, nejpočetnější skupinou byli Ukrajinci a na druhém místě Vietnamci.

(Zdroj: Český statistický úřad)

Konkrétně v Pardubickém okrese bylo k poslednímu dni roku 2023 evidováno přes 12 tisíc Ukrajinců, přes 2,2 Slováků, Vietnamců přes 8 stovek. Bohužel v současné době nejsou k dispozici data, která by uváděla počet cizinců přímo v Pardubicích (Český statistický úřad, 2025).

Z výše uvedených dat lze vyvodit, že počet cizinců má rostoucí tendenci. Důvodem bývá pracovní migrace, anebo důsledek mezinárodní krize (ozbrojený konflikt na Ukrajině). V posledních letech došlo k nárůstu cizinců celkově v ČR, včetně Pardubického kraje. Do nejpočetnějších skupin patří Ukrajinci, Slováci, Vietnamci a další. Podle dat jsou již cizinci v ČR významnou součástí společnosti.

4 Politika a právní rámec v oblasti integrace cizinců

Čtvrtá kapitola bude věnována legislativnímu vymezení v problematice integrace cizinců. Problematika cizinců se dotýká všech oblastí, ať už ekonomických, rodinných, vzdělávacích a dalších, proto její uchopení není zdaleka tak jednoduché, jak by se na první pohled mohlo zdát.

V České republice je mnoho legislativních předpisů, které upravují téma integrace cizinců. Jak bylo již v předchozích kapitolách zmíněno, cizinec je osoba, která nemá české státní občanství podle zákona č. 326/1999 Sb., *o pobytu cizinců na území České republiky*. S příchodem nového zákona č. 186/2013 Sb., *o státním občanství České republiky* je možné mít dvojí státní občanství. Později byl vydán zákon č. 207/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 186/2013 Sb. *o státním občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů, který umožňuje získání státního občanství i dětem bývalých českých občanů*.

Pro setrvání cizinců na území České republiky je důležitý zmíněný zákon č. 326/1999Sb., *o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*. Cizince lze rozdělit do třech skupin, a to na občany zemí EU a jejich rodinné příslušníky, občany zemí mimo EU (tzv. občany třetích zemí) a žadatele o mezinárodní ochranu (azyl, dočasná ochrana, kterým pobyt na území ČR upravuje také Zákon č. 325/1999 Sb.)

4.1 Občané Evropské unie

Za občany zemí EU se považují všichni lidé, kteří žijí v jiném státě mimo ČR, který je součástí Evropské unie. Dále se jedná o občany z Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska a jejich rodinné příslušníky. Za rodinné příslušníky se považuje manžel, rodič, potomek, rodič apod.

Pro občany zemí EU a rodinné příslušníky platí jiná pravidla, než pro občany třetích zemí. Pokud chce občan jiné země z Evropské unie setrvat na území ČR, nemusí mít žádný doklad, který tento pobyt schvaluje. Takový občan si vystačí s průkazem totožnosti či cestovním dokladem. Ale pokud se zde bude zdržovat déle než 30 dní, je nutné pobyt ohlásit na odborech cizinecké policie České republiky.

V případě, že chce cizinec setrvat na území ČR déle než tři měsíce, zažádá si na odborech azylové a migrační politiky o potvrzení o přechodném pobytu. Jedná se však o dobrovolné potvrzení. Pokud se jedná o rodinného příslušníka, který sám není občanem EU, musí podat žádost na Ministerstvo vnitra ČR, kde zažádá o pobytovou kartu rodinného příslušníka občana EU.

Další možnost pobytu pro občany z EU je mít v České republice trvalý pobyt. Pokud cizinec dokáže, že byl na území ČR nepřetržitě 5 let, vzniká mu nárok na trvalý pobyt. Další podmínky pro udělení trvalého pobytu v ČR upravuje zákon č. 326/1999 Sb. *o pobytu cizinců na území České republiky*.

4.2 Cizinci třetích zemí

Do této kategorie cizinců spadají občané zemí, které nejsou členy EU nebo Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska. A právě proto mají odlišné podmínky pro vstupy a pobyty na území České republiky. Pokud hovoříme o občanovi ze třetí země, myslíme tím například občana z Ukrajiny, Ruska, USA, Indie a mnohých dalších států. Pro tyto občany je v naší legislativě nutnost víz. Zároveň do této kategorie nespádají ani cizinci, kteří v České republice žádají o mezinárodní ochranu.

Cizinec pocházející z tzv. třetí země má následující možnosti, s jakým pobytovým oprávněním setrvá na území ČR. Zprvce se jedná o krátkodobé vízum do 90 dní (krátkodobý pobyt), dále dlouhodobé vízum nad 90 dní, dlouhodobý pobyt a trvalý pobyt. O **krátkodobé vízum** do 90 dní cizinec požádá na zastupitelských úřadech České republiky. Důležité je také zmínit, že i Česká republika má dohody s některými státy a není při vstupu potřeba víz. Jedná se například o státy jako Kanada, Mexiko, Venezuela, Japonsko a další (Ministerstvo zahraničních věcí, 2025).

Pokud chtějí občané těchto zemí ale pobývat na území ČR déle než 90 dní, musí podat žádost na zastupitelském úřadě. Jako další možnosti se nabízí využít **dlouhodobá víza** nad 90 dní. Pokud cizinec bude žádat o udělení dlouhodobého víza, musí předložit své cestovní doklady, fotografii, doklady, které zajišťují ubytování a důvod proč chce cizinec setrvat na území ČR. Tato žádost je podávána na zastupitelském úřadu České republiky v zahraničí. Během žádosti je možné, si pozvat žadatele na osobní pohovor. Pokud dojde ke schválení žádosti, se žadatelem se úřad spojí a dojde k předání dlouhodobého víza. Ovšem mohou nastat situace, kdy je vízum zamítnuto. K neudělení víza dochází v případech, že se

jedinec nedostaví k pohovoru na požádání Ministerstva vnitra ČR, nebo je žádost vyplněna nepravdivě či dokonce došlo k předložení falešných dokladů. Další podmínky pro neudělení víz upravuje zákon č. 326/1999 Sb. *o pobytu cizinců na území České republiky*.

Dlouhodobé pobyty jsou vydávány zejména cizincům, kteří zde pobývají zejména kvůli zaměstnání, studiu nebo kvůli rodinnému sloučení. Žádost o povolení k dlouhodobému pobytu může žadatel získat, pokud má povolení k pobytu nad 90 dní, chce zde zůstat delší dobu než 1 rok a účel pobytu se nezměnil. V tomto případě se žádost podává na pracovištích Ministerstva vnitra ČR. Pokud žadatel nespĺňuje výše zmíněné tři podmínky, podává žádost na zastupitelském úřadu České republiky. O dlouhodobé pobyty je možné žádat opakovaně a jsou vydávány na maximální délku dvou let (zákon č. 326/1999 Sb. *o pobytu cizinců na území České republiky*).

Pokud u cizince přesáhne nepřetržitý pobyt na území České republiky délku pěti let, je oprávněn žádat o trvalý pobyt. S trvalým pobytem cizinec získává zdravotní pojištění a přístup k sociálnímu systému a trhu práce. Cizinec je povinen předložit osvědčení o absolvování zkoušky z českého jazyka. Vydává se průkaz o povolení k trvalému pobytu, který je vydáván s platností na 10 let. Jedná se pouze o platnost průkazu, povolení o trvalém pobytu není časově omezeno. Avšak může být cizinci odebráno, a to z důvodů, že spáchal trestný čin, předložil padělané doklady, pobýval mimo území déle než 6 let a další podmínky, které jsou zmíněné v zákoně č. 326/1999 Sb. *o pobytu cizinců na území České republiky*.

4.3 Žadatelé o mezinárodní ochranu

V posledních letech opět došlo ke zvýšení počtu lidí, kteří chtějí získat mezinárodní ochranu, kvůli situacím, které se v jejich rodných zemích dějí. Jedná se velmi často o ozbrojené konflikty, pronásledování a jiné situace, které nejsou pro život příjemné. Žadatelé o mezinárodní ochranu očekávají od těchto žádostí pomoc a poskytnutí „dočasného domova“, kde by se mohli cítit bezpečně.

Základní legislativní rámec této problematiky je ukotven v Listině základních práv a svobod (1992), kde článek 43 zmiňuje: „*Česká republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.*“

Jedním z nejdůležitějších zákonů, který upravuje tuto problematiku je Zákon č. 325/1999 Sb. *Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*. Dále pak Zákon č. 173/2023 Sb. *Zákon, kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*.

Mezi další zákony, které se touto problematikou zabývají nebo se jí dotýkají lze uvést:

- Zákon č. 326/1999 Sb. *Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*,
- Zákon č. 221/2003 Sb. *Zákon o dočasné ochraně cizinců*,
- Úmluva o právech dítěte,
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

Právní legislativa zabývající se mezinárodní ochranou vychází ze Ženevské úmluvy a Newyorského protokolu z roku 1967.

4.3.1 Azyl a doplňková ochrana

Azylovou politiku v České republice spravuje Ministerstvo vnitra ČR. Žadatel (cizinec) podává žádost o mezinárodní ochranu, čímž projevuje zájem o udělení ochrany před negativními vlivy v jeho zemi. O azyl může žádat, když má žadatel strach z pronásledování kvůli rase, pohlaví, národnosti či příslušnosti k určité skupině. Žadatel podává žádost přímo v České republice na cizinecké policii, hraničním přechodu nebo v přijímacím středisku. Existují i výjimky, kdy je možné podat žádost písemně, a to pokud je žadatel ve zdravotnickém zařízení, na ochranném léčení nebo ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody. Žadatel má povinnost se do 24 hodin dostavit do přijímacího střediska, kde sdělí odůvodnění ke své žádosti o mezinárodní ochranu. Zároveň jsou s žadatelem vedeny pohovory, které probíhají v mateřském jazyce žadatele a je možné využít služeb tlumočnicka. Žadateli jsou sejmuty otisky prstů a jeho obrazový záznam, je mu provedena osobní prohlídka a lékařská prohlídka za účelem zjištění různých chorob. Následně žadatel čeká na rozhodnutí ministerstva a je umístěn do pobytového střediska. Nabízí se i možnost ubytování na soukromé adrese, ovšem za předpokladu, že si to žadatel platí sám.

Co se týká věkové hranice, kdy lze žádat o mezinárodní ochranu, ta není stanovena. Pokud se jedná o nezletilé děti, žádají za ně jejich zákonní zástupci, v nejčastějších případech se jedná o matku či otce. V moment, kdy události nasvědčují tomu, že za nezletilé dítě nemohou podat žádost zákonní zástupci, Ministerstvem vnitra ČR je stanoven opatrovník.

Žadatel má právo na kontakt s Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, také má nárok na kontakt s nestátními neziskovými organizacemi, které se touto problematikou zabývají.

Ministerstvo vnitra do 6 měsíců od podání žádosti a provedených pohovorech vydává rozhodnutí o mezinárodní ochraně. Rozsudek ve věcech mezinárodní ochrany může být zamítnut nebo přidělen status azylanta. Důvody udělení azylu jsou stanoveny v zákoně č. 325/1999Sb. o azylu, podle § 12 je žádosti vyhověno, pokud se dokázalo, že žadatel je ve své zemi pronásledován kvůli rase, náboženství, národnosti, občanství nebo příslušnosti k určité sociální skupině. Podle § 13 je žádosti vyhověno v případě, kdy žadatel podává žádost o azyl za účelem sloučení rodiny. Pokud Ministerstvo vnitra neshledá předložené důkazy jako důvodné k udělení azylu, je žadateli udělena doplňková ochrana. Doplňková ochrana je udělena v případě, kdy nejsou důvody k udělení azylu, avšak žadateli v jeho zemi hrozí vážná újma (poprava, mučení, vážné ohrožení života).

4.3.2 Zamítnutí a zánik mezinárodní ochrany

Ačkoliv by si každý žadatel přál, aby jeho žádost byla schválena, existuje několik důvodů, proč tomu tak nemusí být. Tyto důvody jsou uvedeny opět v zákoně o azylu. K zamítnutí dochází v případě, kdy se žadatel dopustil trestného činu nebo politického zločinu. Dále bývá žádost zamítnuta kvůli uvedení nepravdivých informací či předložení falešných dokladů nebo využívání ochrany jiných orgánů. Nastávají i situace, kdy nejsou důvody k poskytnutí mezinárodní ochrany. Jedná se o případy, kdy žadatel chce odejít ze své země, protože se chce mít lépe a udává ekonomické důvody, které nejsou relevantní pro schválení této žádosti. Dále pokud chce uniknout ze své země, kde je všeobecná nouze, podal ve své žádosti informace, které nejsou pravda nebo má dvojí občanství a nevyužil poskytnutí azylu v druhé zemi, kde má také občanství. Pokud azylant získal nové občanství, vycestoval do státu, ze kterého odjel nebo zamlčel důležité informace, může mu být azyl odejmut. K odejmutí azylu také dochází v případech, kdy již riziko, kvůli kterému nabyl azylu zanikne. A k zániku mezinárodní ochrany dochází, jestliže dojde k úmrtí azylanta, uplyne doba, na kterou byla mezinárodní ochrana udělena nebo azylant získá

občanství EU (Zákon č. 325/1999 Sb. *Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*).

4.3.3 Opatření v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny

Události, které se v posledních letech staly na Ukrajině, tvrdě zasáhly celý svět a Česká republika není výjimkou. Dovolím si tvrdit, že České republiky se to týká taktéž, zejména kvůli Ukrajincům, kteří sem přicházejí hledat nové útočiště a zejména bezpečí pro své rodiny. Jen pro představu zmíním, že ke konci roku 2023 bylo v České republice evidováno podle ČSÚ 574 447 Ukrajinců pobývajících na území České republiky legálně. (Český statistický úřad, 2025) Na konci roku 2024 bylo evidováno přes 588 tisíc Ukrajinců (Ministerstvo vnitra ČR, 2025). A protože v roce 2022 byl příliv občanů Ukrajiny enormní, načež bylo třeba rychle reagovat, vyšel v platnost Zákon č. 65/2022 Sb. *Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny, vyvolaným invází vojsk Ruské federace*.

Ve výše uvedeném zákoně je upravována dočasná ochrana, podmínky a zrušení dočasné ochrany. Zmiňuje evidenci ukrajinských vozidel v České republice, dále pak pojednává o pravidlech pro poskytování zdravotnických služeb a upravuje prodloužení dočasné ochrany. (Zákon č. 65/2022 Sb. *Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny, vyvolaným invází vojsk Ruské federace*)

4.4 Strategie migrační politiky

Tato podkapitola se věnuje hlavním strategiím migrační politiky České republiky, které jsou stěžejní pro úspěšnou integraci cizinců. Touto problematikou se zabývá Ministerstvo vnitra ČR, které zajišťuje legislativní, koncepční, analytické a realizační oblasti. Pro efektivní zajištění migrační politiky má Česká republika několik zásad, které zní následovně:

- „- *dostojí povinnosti zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů.*
- *zajistí bezpečnost svých občanů a efektivní vynucování práva v oblasti nelegální migrace, návratové politiky a organizovaného zločinu spojeného s převaděčstvím a obchodováním s lidmi.*
- *dostojí svým závazkům v oblasti azylu a zajistí flexibilní kapacity svého systému.*

- *posílí aktivity s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, včetně podpory rozvoje zemí při zvládnutí migračních krizí.*
- *bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci Evropské unie a v schengenském prostoru.*
- *podpoří legální migraci, která je pro stát a jeho občany přínosná tak, aby Česká republika mohla pružně reagovat na potřeby svého pracovního trhu i reflektovat dlouhodobé potřeby státu.*
- *dostojí mezinárodním a evropským závazkům v oblasti migrace a aktivně se zapojí do celoevropských debat a hledání společných řešení.“ (Ministerstvo vnitra ČR, 2025)*

Jedním z klíčových pramenů, ze kterých vychází strategie migrační politiky, je Koncepce integrace cizinců, která si každým rokem prochází aktualizací. Cílovou skupinou pro tento dokument jsou cizinci ze třetích zemí a cizinci, kteří dlouhodobě pobývají na území České republiky, občané EU, držitelé mezinárodní ochrany. Výjimkou jsou žadatelé o mezinárodní ochranu. Touto problematikou se zabývá vládní grémium (poradní orgán vlády složený z jednotlivých členů vlády) pro adaptaci a integraci držitelů dočasné ochrany. Koncepce se zaměřuje na integraci cizinců, kteří se nachází ve znevýhodněném postavení (například ženy, děti a mládež a také senioři).

Mezi priority integrace cizinců podle Koncepce lze zařadit v první řadě znalost českého jazyka. Neznalost českého jazyka představuje závažný problém pro úspěšnou integraci. Za velkou překážku je označována neznalost jazyka u dětí, které navštěvují školy a nerozumí učivu, což má vliv na jejich školní úspěšnost. Pro tyto případy je od roku 2021 zřízen systém, který zajišťuje jazykovou přípravu dětí. Jedná se o kurzy, doučování a mimoškolní aktivity, jejichž cílem je zejména integrace a naučení jazyka. Dospělí jedinci mají také možnosti navštěvovat kurzy českého jazyka, kterých v posledních letech přibývalo. Další prioritou je ekonomická soběstačnost cizinců. Cílem této priority je, aby samostatně dokázali zabezpečit své životní potřeby a nebyli odkázáni na pomoc státu. Mezi další priority pro rok 2025 byla zařazena i orientace ve společnosti. Jedná se o celkovou informovanost cizinců o všech sférách života, to znamená jejich práva a povinnosti, jaké mají možnosti, kde lze požádat o pomoc a mnoho dalšího. Dokument rozděluje podporu cizince v orientaci ve společnosti do třech fází. První fáze jsou předodjezdové informace (podmínky pobytu, upozornění na rizika, když nebude dodržován zákon). Druhou fází jsou adaptačně-integrační kurzy (někteří cizinci

ze třetích zemí mají povinnost tyto kurzy absolvovat). A jako poslední jsou kurzy pro cizince, kteří zde mají dlouhodobý a trvalý pobyt. Tyto kurzy jsou spíše na socio-kulturní orientaci. A mezi další priority o které Koncepce usiluje, je v roce 2025 zlepšení v oblasti rozvíjení vzájemných vztahů mezi komunitami a postupné nabývání práv v závislosti délce pobytu (Koncepce integrace cizinců, 2016).

Aby mohlo docházet k úspěšné integraci cizinců mezi majoritní obyvatelstvo, je potřeba mít úspěšnou a zejména fungující migrační politiku a opatření, se kterými k tomuto cíli lze dojít. V případech, kdy je snaha o integraci téměř nulová, se lze setkat například s marginalizací cizinců na okraj společnosti, s ghety a uprchlickými tábory.

V rámci Evropské unie je migrační politika řízena pomocí vyhlášek, směrnic, strategií a doporučeními. Důležitým rokem pro migrační politiku na úrovni Evropské unie byl rok 2004, kdy byly stanoveny Společné základní zásady politiky integrace cizinců, které definovaly integraci jako obousměrný proces, kdy je důležité, aby se cizinci naučili jazyk, zapojili se do ekonomického systému a měli přístup k různým institucím, veřejným službám a také znali své práva a povinnosti. Došlo i k zřízení fondů na podporu integrace. Jedná se o Evropský integrační fond, Evropský uprchlický fond a Azylový, migrační a integrační fond. Tento krok Evropské komise si klade za cíl podpořit celkově oblast integrace cizinců (Jelínková, 2023, s. 23-25).

Nelze opomenout dokument, který nese název Akční plán EU pro integraci a inkluzi na období 2021-2027, za kterým stojí také Evropská komise. Tento plán obsahuje strategické cíle, opatření, financování, harmonogram a taktéž odpovědné instituce. Mezi klíčové hodnoty a principy, kterými se Akční plán řídí jsou následující (Akční plán integrace a inkluze 2021-2027):

- inkluze pro všechny;
- cílená pomoc tam, kde je potřeba;
- priority v tématech genderu a diskriminace;
- podpora všech stádií integračního procesu;
- maximalizace přidané hodnoty díky různorodým partnerstvím.

Cíle a opatření jsou zmíněny v rámci jednotlivých sektorů a Akční plán je rozděluje na vzdělávání a trénink, zaměstnanost a dovednosti, zdravotnictví, bydlení. V první zmíněné oblasti je cílem dosáhnout celkově kvalitnějšího vzdělávání pro migranty. S tím se pojí i zajištění kvalifikovaných pedagogických pracovníků na práci v této oblasti. Aby tohoto cíle

bylo dosaženo, Evropská komise zajistila nové průvodce inkluzí, které byly publikovány od roku 2021. V rámci Erasmus Teacher Academies se mohou pedagogové profesně rozvíjet v oblastech mezinárodní spolupráce, inkluzivního a multikulturního vzdělávání. A zejména umožní využívat fondy jako jsou European Regional Development Fund, European Social Fund Plus, Asylum and Migration Fund. Druhou oblastí je zaměstnání a dovednosti, kdy by členské státy v rámci 6 let měly využívat EU Skills Profile Tool for Third Country Nationals (dotazník, který pomáhá zpracovat osobní údaje, pracovní zkušenosti, jazykové znalosti migrantů.). Zároveň by mělo být snahou zvýšit povědomí o diskriminaci v přijímacím procesu a zajistit, aby k diskriminaci již nadále nedocházelo. V rámci péči o své zdraví, může docházet k bariérám ve zdravotnictví, kdy se cizinec nedomluví, z důvodu neznalosti jazyka nebo dojde k bariérám v oblasti kulturní odlišnosti (např. žena by měla ošetřovat pouze ženu). Co se týká odborné pomoci v rámci mentálního zdraví i tato oblast může být mnohdy nedostupná. I vzhledem k tomu, že v současné době jsou psychologové a psychiatři vytíženi a i majoritní společnost čeká dlouhé měsíce na svůj termín u odborníka. Cílem je tedy zajistit rovný přístup ke zdravotní péči, za pomoci využití fondů jako jsou Asylum, Migration and Integration Fund. A jako další oblast je v Akčním plánu uvedeno i bydlení. Dostupné bydlení pro cizince je klíčové pro začlenění migrantů do majoritní společnosti. Pokud dojde k tomu, že bude cizinec bydlet v neadekvátním prostředí, může to mít vliv i na jeho integraci. Pokud integrace nebude úspěšná, může to vést až k sociálnímu vyloučení. A proto je potřeba zajistit, aby měli důstojné bydlení. Co se týká financování ze strany Evropské unie, je to opatřeno fondy jako European Regional Development Fund apod. (Akční plán integrace a inkluze 2021-2027).

Mezi klíčové dokumenty v rámci migrační politiky patří i zákony, které upravují integraci. Jedná se o zákony:

- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců;
- Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu;
- Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství;
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti;
- Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon

4.5 Aktéři v politice integrace cizinců

Mezi praktická opatření politiky integrace patří i organizace a instituce, které se této problematice věnují. V první řadě je nutné zmínit ale státní správu, která tuto oblast řídí.

4.5.5 Ministerstvo vnitra

Prvním důležitým pilířem je **Ministerstvo vnitra České republiky** (dále jen MV ČR). Lze ho považovat za hlavního koordinátora integrační politiky. Důležitou činnost, kterou zastává, je tvorba dokumentů pro integraci, jako je například již zmíněná Koncepce integrace cizinců. Do kompetencí MV ČR patří udělování dlouhodobých víz, povolení k dlouhodobému a přechodnému pobytu. Také rozhoduje o azylu a doplňkové ochraně, zajišťuje a řídí dočasnou ochranu cizinců a spravuje uprchlická zařízení. Zároveň je činné v zaměstnávání cizinců, v ochraně hranic, kde je gestorem schengenské problematiky a spolupracuje s Evropskou komisí (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, 2023).

Pod MV spadá **Policie České republiky**, konkrétně cizinecká policie. Do její agendy spadá ochrana vnějších hranic Schengenského prostoru (pasové kontroly), kontroly pobytů cizinců a případně jejich zaměstnavatelů a ubytovacích zařízení. V rámci mezinárodní spolupráce dochází ke kolaboraci mezi cizineckou policií jiných států. Zabývá se otázkou nelegální migrace, kdy dochází k odhalování nelegálních pobytů, což je v některých případech spojeno i s padělanými doklady. Dochází ke spolupráci s Národní centrálou proti organizovanému zločinu (Policie ČR, 2025). I když Policie ČR pracuje s cizinci, úplně se nepodílí na jejich integraci. Jelínková (2023) uvádí: „*ve starších dostupných zprávách je jejich činnost tematicky spjatá s integrací cizinců zmiňována minimálně.*“

MV ČR v minulých letech zpracovala Strategii pro práci Police ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020. Nicméně v současné době není žádná samostatně platící strategie pro Policii ČR. Od roku 2021 byly strategie přesunuty do Strategie prevence kriminality v České republice pro roky 2021-2026 (Ministerstvo vnitra 2025).

Odbor azylové a migrační politiky (dále jen OAMP), rovněž spadá pod MV ČR. V politice integrace cizinců zastává rozhodující role v žádostech o dlouhodobé a trvalé pobyty, uděluje povolení k přechodnému pobytu, posuzuje uchazeče o státní občanství. Je činný ve věcech doplňkové ochrany a azylu, dočasné ochrany a případného vyhoštění. (Jelínková, 2023) V České republice je OAMP národním kontaktním místem pro Evropskou kontaktní síť (dále EMN). Tato síť slouží ke sběru informací, které se týkají migrace a

celkové integrace cizinců, jež později slouží k podpoře tvorby migračních politik. Zároveň vydává statistiky a výzkumné studie o migraci (Evropská migrační síť ČR, 2025).

Mezi další odbory činné v této oblasti Jelínková (2023, s. 40) zařazuje:

- odbor legislativy a koordinace předpisů MV;
- odbor všeobecné správy MV;
- odbor bezpečnostní politiky;
- odbor prevence kriminality.

Mezi další organizační složku patří i **Správa uprchlických zařízení** MV ČR, která vznikla roku 1996 a jejich střediska lze najít po celé ČR. Mezi hlavní úkoly patří správa a provoz středisek, které si následně představíme a celkově se snaží zajistit důstojné podmínky pro pobyt cizinců. Mezi zařízení, které Správa uprchlických zařízení spravuje patří přijímací střediska, pobytová střediska, integrační azylová střediska a zařízení pro zajištění cizinců.

Přijímací středisko je výhradně určeno k ubytování žadatelů o mezinárodní ochranu. Jsou zde umístěny do té doby, dokud nedojde k identifikaci jejich totožnosti, nebude zahájeno řízení o udělení mezinárodní ochrany, cizinec si neprojde vstupním pohovorem a zdravotní prohlídkou. V Přijímacím středisku je cizinci poskytována strava, ubytování, lékařská péče a zároveň i možnost využití psychologa či sociálních služeb. A protože jsou zde nabízeny tyto služby, není možnost opustit přijímací středisko do té doby, dokud nebudou ukončeny základní vstupní procedury. V ČR jsou taková střediska dvě, a to na letišti Václava Havla v Praze a Zastávka v Brně, kde od roku 2018 slouží část i jako pobytové středisko (Správa uprchlických zařízení, 2025).

Pobytové středisko se nachází v Kostelci nad Orlicí, Havířově a jak bylo již zmíněno v Brně (Zastávka). V tomto středisku jsou ubytováni žadatelé, kteří již byli v přijímacím středisku a nyní probíhá rozhodování o jejich žádosti o mezinárodní ochranu. Oproti předchozímu středisku, žadatelé o mezinárodní ochranu mají možnost svévolně opouštět zařízení pro své osobní účely. Co se týká nabízených služeb, jsou zde stejné možnosti jako v přijímacím středisku. Nicméně je zde zaměřena pozornost na ohrožené skupiny, jako jsou ženy s dětmi, senioři a nezletilí žadatelé nebo handicapované osoby. Jsou zde nabízeny i různé výlety či kulturní akce (Správa uprchlických zařízení, 2025).

Integrační azylové středisko je určeno pro cizince, kterým byla uznána mezinárodní ochrana a vstoupili do Státního integračního programu a zároveň požádali o ubytování v tomto středisku. Cizinci jsou zde ubytováni a mají možnosti osvojit si základy českého jazyka, najít si vlastní bydlení a práci. Důležité je zmínit, že pobyt zde je zpoplatněn. Maximálně se v integračním azylovém středisku může pobývat 18 měsíců. Dochází zde ke spolupráci s neziskovými organizacemi, které se v této oblasti angažují a snaží se pomoci cizincům o integraci do společnosti a řádného života. V ČR jsou hned čtyři integrační azylová střediska, a to konkrétně v Jaroměři, Předlicích, Brně a Havířově.

Pod MV ČR také spadá **Zařízení pro zajištění cizinců**. Jedná se o detenční centrum pro cizince, kteří byli zadrženi na základě rozhodnutí cizinecké policie. Jedná se o cizince, kteří například nelegálně vstoupili nebo pobývali v ČR, čekají na vyhoštění nebo porušili pobytový režim. Případně se může jednat o cizince, kteří představují rizika v oblasti bezpečnosti státu apod. Zajištěna může být osoba starší 15 let. Toto zařízení poskytuje ubytování, stravu, zdravotnickou péči, stejně tak i sociální péči a mají možnost využívat například sportoviště. Zařízení pro zajištění cizinců nalezneme v Bělé pod Bezdězem, Vyšné Lhotě a Bálkové v Plzeňském kraji. Cizinci nemohou toto zařízení opustit, ale pohyb uvnitř nemají omezen (Správa uprchlických zařízení, 2025).

Správa uprchlických zařízení od roku 2009 spravuje také **Centra na podporu a integraci cizinců** (dále jen CPIC). Jejich služby jsou určeny pro cizince, kteří dlouhodobě a legálně pobývají na území ČR, jsou držiteli mezinárodní ochrany. Poskytují odborné sociální poradenství, právní poradenství, nabízí kurzy českého jazyka, zároveň pořádají i vzdělávací akce a adaptačně-integrační kurzy. Od roku 2021 cizinci třetích zemí a cizinci s dlouhodobým či trvalým pobytem musí tento kurz absolvovat. Tento kurz jim představí témata týkající se vzdělávání, zaměstnání, bydlení, sociálního zabezpečení, pobytových náležitostí a další. Slouží zejména k tomu, aby se cizinci lépe zorientovali a získali základní informace (Ministerstvo vnitra, Adaptačně integrační centra, 2025). CPIC nalezneme téměř ve všech krajích, konkrétně ve městech jako jsou Pardubice, Ostrava, Plzeň, Liberec, Zlín, České Budějovice, Karlovy Vary, Olomouc Mladá Boleslav, Jihlava, Příbram, Kutná Hora a Benešov.

Nutno dodat, že roku 2017 bylo u Rychnova nad Kněžnou, konkrétně v průmyslové zóně u Kvasin zřízeno Koordinační centrum pro cizince. Toto centrum vykonává terénní práce v rámci regionu, asistenční a poradenskou činnost pro cizince a monitoring v této

oblasti. Důvodem vzniku byla špatná situace a postavení cizinců, kteří do této oblasti přijeli za prací. (Koordinační centrum pro cizince v průmyslové zóně Kvasiny, 2025).

V reakci na příchod uprchlíků z Ukrajiny bylo také MV ČR zřízeno Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině (dále jen Kacpu). Sloužilo především jako první kontaktní místo, kde bylo možné si zažádat o dočasnou ochranu, zdravotní pojištění. Cizincům byly poskytnuty i základní informace, a i v některých případech materiální pomoc (základní hygienické potřeby a další). Od roku 2023 bylo Kacpu zrušeno nebo omezeno na provozu (Informační portál pro cizince, 2025).

4.5.6 Další ministerstva činná v oblasti integrace cizinců

Přestože je MV ČR nejdůležitějším aktérem v oblasti integrace, zapojují se i další Ministerstva, bez kterých by integrace nemohla probíhat. Jedná se o Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo zdravotnictví.

Ministerstvo zahraničních věcí (dále jen MZV) v kontextu integrační politiky uděluje víza pro vstup do ČR. Na ambasádách a konzulátech, které jsou umístěny v zahraničí, přijímají žádosti o již zmíněných vízech nebo žádosti o dlouhodobý pobyt. Podává informace o pobytu a vstupu na území ČR. Důležitou roli zastupuje v rámci OSN a EU, kde se tato problematika řeší (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR, 2023).

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) sleduje trh práce a hraje zde klíčovou roli. Skrze Evropský sociální fond zajišťuje projekty, které slouží na podporu integrace cizinců na trhu práce. Zároveň vznikly i projekty, které se snažily předejít pracovnímu zneužívání migrantů. Spolu s OAMP MV ČR zřizují portál, kde je možné najít veškeré informace, které se týkají integrace cizinců. Jedná se o webové stránky www.cizinci.cz. Nicméně podle Jelínkové (2023) je MPSV slabým aktérem v oblasti integrace cizinců. (Jelínková, 2023, s. 40-41)

Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jen MPO) se zabývá v oblasti integrace cizinců zejména živnostenským podnikáním (které zahrnuje i cizince). Sleduje a koordinuje podnikání cizinců a má dozorcí funkci, kdy dochází ke kontrole při dodržování předpisů, aby vše probíhalo legálně. Zároveň spolupracuje s dalšími ministerstvy v Pracovní skupině pro

ekonomickou migraci (dále jen PSEM). Cílem PSEM je zohlednit potřeby firem a koordinovat migrační regulaci. Celkově se MPO podílí na tvorbě ekonomické migrace (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR, 2023).

Ministerstvo spravedlnosti (dále jen MS) je činné zejména v justičních a trestněprávních procesech. Konkrétně se jedná o vydávání pachatelů trestných činů do jiných států. Pokud se jedná o vydání mimo EU rozhoduje o tom ministr spravedlnosti společně se soudy. V neposlední řadě je třeba zmínit také legislativní činnost, kdy připravuje návrhy zákonů, které se týkají trestné činnosti, vězeňství apod. Jejich pravomoc se dále dotýká i obchodního práva, konkrétně obchodního rejstříku, kde jsou zapsáni i cizinci. (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR, 2023).

Ministerstvo financí (dále jen MF) spravuje rozpočtovou politiku a finance, které jsou určeny pro oblast integrace cizinců. MF rozhoduje o rozdělování peněz z fondů určené na integraci a migraci. Zadruhé pod MF spadá i Finanční správa a finanční úřady, které spravují agendu daní a podnikání cizinců. Zatřetí má pravomoc kontrolovat cizince a jejich zaměstnání (jestli pracuje legálně, zda má povolení, například modrou kartu, jestli zaměstnavatel dodržuje svou oznamovací povinnost apod.). Závěrem lze říci, že MF neřeší integraci cizinců primárně, ale má pro integraci důležitou funkci. (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR, 2023).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) je jedním z klíčových aktérů integrace cizinců, zejména žáků, studentů a dětí. Nejdůležitější předpoklad pro integraci je znalost českého jazyka. Standartně se řídí školským zákonem. Co se týká vysokých škol, podmínky jsou nastaveny stejně jako pro Čechy, pokud chtějí studovat v českém jazyce. V případech, kdy chtějí studovat v cizím jazyce, záleží na škole, ale mnohdy je to zpoplatněno. Celkově pokud se hovoří o migraci studentů, je celkový proces rychlejší a možná by se dalo říci „jednodušší“. Protože celkový proces, který zahrnuje získání víz je pro studenty zjednodušen. Mohou nastat situace, kdy se nezletilé dítě dostane do ČR bez svých zákonných zástupců a v tuto chvíli přebírá odpovědnost právě zmíněné ministerstvo. Jelínková (2023, s. 40) ve spojení s MŠMT zmiňuje i Národní pedagogický institut ČR, který i když je příspěvková organizace, spadá právě pod MŠMT. Jehož dílčím cílem je podpora pedagogů při práci se žáky s odlišným mateřským jazykem.

4.5.7 Kraj a obec jako aktéři

Velmi důležitou roli v integraci hrají zejména kraje a obce. Ale oproti ministerstvům nemají ze zákona povinnost se na integraci podílet. Jenže kvůli osobám (cizincům) mají mnoho zákonných povinností, které vychází ze zákonů jako je například (Manuál lokální integrace migrantů v ČR, 2020):

- Zákon č. 108/2006 Sb., *o sociálních službách*;
- Zákon č. 561/2004 Sb., *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*.

Kraj a jeho zastupitelstvo mají možnost si vytvářet vlastní koncepce integrace cizinců. Krajské úřady jsou činné v oblasti sociálních služeb, zdravotnictví, kultury, veřejné bezpečnosti a školství, kde koordinují a prosazují vhodné politiky. Na regionální úrovni byla vybudována CPIC, která dopomáhá k integraci cizinců a celkovému řešení možných problémů. Kraj a krajské zastupitelství s dalšími pracovníky analyzují vývoj celkové migrace a integrace cizinců, přičemž dochází ke sběru dat a následnému řešení. V rámci spolupráce pracují s dalšími organizacemi, velmi často neziskového charakteru, aby došlo k zpřístupnění služeb pro cizince. Za zmínku rovněž stojí, že by ve všech krajích měl být koordinátor pro integraci cizinců. Za velmi klíčové je považováno financování integrace a aktivit s tím spojených. Kraj rozhoduje o rozpočtu, čímž mohou hodně ovlivnit integraci cizinců. (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území ČR, 2023).

Na úrovni obce mohou s integrací pomáhat taktéž projekty na podporu integrace, o které může obec požádat. Takové projekty mají své náležitosti a podmínky, které musí splňovat. Většinou je dotace využita na výuku českého jazyka, sociální a právní poradenství, vzdělávání dětí cizinců a různé kulturní a adaptační aktivity (Zásady poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky pro nestátní neziskové organizace a veřejné výzkumné instituce v rámci dotačního programu Integrace cizinců 2024). Obecní úřad v první řadě spolupracuje s ostatními aktéry, které jsou v této oblasti činné. To může znamenat například zajištění tlumočnicků a sociálních, interkulturních pracovníků. Obec má roli informátora, to znamená, že prostřednictvím webových stránek či obecních tabulí informuje cizince o aktualitách apod. Ve druhé řadě si zpracovává integrační strategii, vybere pracovníka, který bude koordinátor integrace a v neposlední řadě by měl obecní úřad zajistit školení pro své zaměstnance v oblasti integrace. Na úřadech jsou činné odbory, které mají také klíčovou roli.

Například odbor školství se snaží podporovat základní a mateřské školy, kde jsou žáci cizinci. A snaží se zajistit kurzy českého jazyka. Odbor sociálních věcí a zdravotnictví zastává agendu v oblasti dávek, sociálního a zdravotního zabezpečení. Dalšími odbory může být odbor kultury a komunikace (Manuál lokální integrace migrantů v ČR, 2020). Stejně jak je tomu u krajů, tak i obce dělají průběžný monitoring situace na lokální úrovni, který může ukázat nedostatky a místa, kde je potřeba zasáhnout a zlepšit situaci (Analýza aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky).

4.5.8 NNO jako aktér

Nelze opomenout důležitý článek v integraci cizinců, kterým jsou nevládní neziskové organizace (dále jen NNO). Mají širokou nabídku služeb, kterých může cizinec využívat, počínaje poradenstvím, přes pořádání kulturních aktivit, po právní poradenství a v neposlední řadě nabízí využití psychosociální podpory (psycholog, terapie). V otázkách, proč právě NNO jsou tak důležité v integraci, lze vyvodit, že zcela zásadní roli v tomto ohledu hraje jejich flexibilita. Jak z názvu vyplývá, jsou to nevládní organizace, což znamená, že zde není složitá byrokracie, která by bránila rychlým krokům v činnostech. Proto jsou schopny v momentě pružně reagovat na potřeby cizinců. Za další důležitý fakt považují zejména důvěru cizinců. Mnohdy úřady nemají takovou důvěru. Ze zkušenosti cizinci vědí, že vyřizování na úřadech trvá dlouhé týdny a často výsledek jednání není takový, jaký by si přáli. Samozřejmě zmíním i to, že NNO často provádí terénní práci, to znamená chodí do ubytoven, tak si mohou s cizinci vybudovat důvěrnější vztahy. A v neposlední řadě hájí práva cizinců. (Trbola a Rákoczyová, 2011, str. 75)

V posledních desetiletích stoupl počet NNO, které se zaměřují na cizince a jejich problematiku. Je to zapříčiněno především velkou migrací a potřebou cizince integrovat do společnosti. Napříč celou republikou je možné najít hned několik organizací tohoto typu. Následně zde budou představeny organizace, které mají působnost ve východočeském regionu z důvodu zaměření praktické části. A další organizace působící po celé ČR. V Pardubickém kraji jako NNO působí organizace nesoucí název **MOST PRO o.p.s.**, která má působiště v Pardubicích. Výhodou je, že jejich služby jsou poskytovány zdarma a pokud je potřeba, tak i anonymně. Mezi nabízené služby patří poradna pro cizince, tlumočení, terénní poradenství a vzdělávací aktivity včetně kurzů českého jazyka. Součástí organizace je i tzv. Rodina pod Mostem, kdy je nabízeno poradenství pro rodinu a občanská poradna, která se nachází v Hlinsku. (Most pro, o.p.s., 2025)

V Královehradeckém kraji péči o cizince zajišťuje organizace **Diecézní charita Hradec Králové**. Kde obdobně jako v MOST PRO o.p.s., poskytuje poradenství, kurzy českého jazyka a vzdělávací akce a zájmové aktivity. Pokud cizinec využije služeb poradenství, může mu být poskytnuta pomoc v sociálním a právním nebo v psychologickém poradenství. Zároveň nabízí možnost využít tlumočnické služby a doprovody na různá jednání s úřady, lékaři apod. (Integrační centrum pro cizince HK, 2025).

Další je **Organizace pro pomoc uprchlíkům**, která se také snaží bojovat proti rasismu a xenofobii. Mezi jejich motta se řadí následující slova: empatie, entuziasmus, erudice, specializace, energie a vytrvalost (Organizace pro pomoc uprchlíkům, 2025).

V některých větších městech není možné naleznout CPIC, jako je například v Pardubicích, Ostravě, Jihlavě a Českých Budějovicích. Ale **Centrum pro integraci cizinců**. Jedná se o obecně prospěšnou společnost, která mimo jiné nabízí odborné sociální poradenství, sociální rehabilitace a sociálně aktivizační službu, kurzy českého jazyka a další (Centrum pro integraci cizinců, 2025).

V celorepublikovém měřítku lze najít další instituce jako je například Arcidiecézní charita Praha, obecně celá Charita Česká republika, La Strada Česká republika o.p.s., Poradna pro integraci (Praha), InBáze. Mezi další patří i **META o.p.s.**, která poskytuje podporu v oblasti vzdělávání a pracovní integrace. Podporuje žáky s odlišným mateřským jazykem (dále OMJ) v rovném přístupu ke vzdělání a zároveň poskytuje podporu a poradenství pedagogům a školám, kde žáci s OMJ studují (META o.p.s., 2025).

Neziskové organizace mají v integraci cizinců nezastupitelnou roli. Je to zejména díky službám, které poskytují zdarma. Mnohdy mohou čelit výzvam, které se týkají financování nebo omezením kvůli legislativě. Přesto dále fungují a snaží se pomáhat tomu, kdo pomoc potřebuje.

4.6 Odborníci, kteří pracují s cizinci

Odborníků, kteří pracují s cizinci v různých sférách života, může být hned několik. Cizinec, stejně jako obyvatel ČR přichází do styku s mnoha odborníky. Nicméně tato podkapitola bude zaměřena na ty nejčastější odborníky, kteří hrají zásadní roli v jejich integraci.

Sociální pracovník sehrává v procesu integrace zásadní roli. Sociální pracovník může být zaměstnán v mnoha institucích od neziskového sektoru, přes veřejnou správu až po

školská zařízení, azylová zařízení a další. V neziskovém sektoru sociální pracovníci poskytují právní, integrační a sociální služby, viz kapitola 4.5.8. Pokud sociální pracovník pracuje ve veřejné správě, může působit na obecním nebo krajském úřadě, dále pak na úřadu práce ČR a nebo na ministerstvech. Zároveň ho můžeme naleznout i ve školách, zdravotnických zařízeních a v různých azylových střediscích, viz kapitola 4.5.5. Vzdělání sociálního pracovníka se řídí zákonem č. 108/2006 Sb. *Zákon o sociálních službách*. Je vyžadováno vysokoškolské vzdělání v akreditovaném oboru, anebo vyšší odborné vzdělání v této oblasti. Celkově mezi jeho činnosti patří sociální poradenství, které zahrnuje práce s jednotlivci nebo celými rodinami, pomoc při hledání bydlení, školy, práce, lékařů. Mohou zajišťovat i doprovod do škol, k lékařům i na úřady. Také mohou být i terénní pracovníci.

Tlumočník sehrává další významnou roli v procesu integrace a to zejména z důvodu jeho činnosti. Cizinci zprvu neumí český jazyk a některé instituce na to nejsou připraveny, což znamená, že je potřeba tlumočnicka k vyřízení konkrétní věci. Tlumočníci se rozdělují na dvě až tři skupiny. První skupinu tvoří tlumočníci, kteří to dělají na velice profesionální úrovni, to znamená, že mohou pracovat jako tlumočníci u soudu, na konferencích apod. V tomto případě je po nich vyžadováno nutné vzdělání či tlumočnické zkoušky. Na vysokých školách jsou obory, které se tlumočnictvím zabývají. Druhou skupinou jsou tlumočníci, kteří tlumočí pro cizince na úřadech a v neziskovém sektoru. Takový tlumočník by měl mít vzdělání, ale není povinné. Podmínkou ale je, aby tlumočník ovládal dva jazyky perfektně (český jazyk a ten, ze kterého tlumočí). Například Meta o.p.s. pořádá kurzy pro komunitního tlumočnicka. Tyto kurzy jsou spíše doporučovány. A třetí skupinou jsou tlumočníci, kteří to dělají na základě dobrovolnické báze. V tomto případě není potřeba žádné vzdělání. Nicméně s tlumočnickými se můžeme setkat na policii, ve věznicích, na úřadech a v neziskových organizacích.

Příslušník cizinecké policie je dalším, který přichází do styku s cizinci. Jeho náplní práce jsou pobytové kontroly, spolupráce s OAMP a Ministerstvem vnitra, dělá výslechy a další, viz podkapitola 4.5.5. Příslušník cizinecké policie pro vstup do služebního poměru musí splňovat následující požadavky (*Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů*):

- státní občanství ČR,
- věk minimálně 18 let,
- trestní bezúhonnost,

- zdravotní, psychickou a fyzickou způsobilost,
- minimálně středoškolské vzdělání s maturitou.

Poté, co je přijat, policista absolvuje základní odbornou přípravu a je zařazen na oddělení cizinecké policie, kde následně podstoupí školení, které je zaměřené na cizinecké právo, pobytovou politiku, komunikaci s cizinci apod. Policista cizinecké policie působí na Krajských ředitelstvích Policie ČR (odbor cizinecké policie), na letištích nebo hraničních přechodech, v zařízeních pro cizince, anebo působí v terénu.

Dalším velice důležitým aktérem v rámci integrace jsou **pedagogové a ředitelé** ve školách. Tito aktéři hrají významnou roli zejména v integraci dětí. I když by se mohlo zdát, že pedagog nemá s cizinci nic společného, ze současné situace vyplývá něco jiného. Pedagogové přicházejí do styku s cizinci každý den a je důležité, jaká nastaví pravidla ve třídě, aby se tam dítě-cizinec cítilo bezpečně a přijato kolektivem. V rámci specializace na cizince mohou pedagogové absolvovat kurzy v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Adaptační koordinátor ve školách by měl usnadňovat přechod a integraci cizinců do nové třídy. Spolupracuje s žáky s OMJ, rodiči a ostatními pedagogy. Podporuje žáka-cizince ve škole, seznámí žáka s chodem školy, zvyklostmi a pravidly. Zároveň zajišťuje nebo realizuje úvodní kurz českého jazyka a podílí se na realizaci výuky češtiny jako druhého jazyka v prvním měsíci žáka ve škole. (Národní pedagogický institut, 2020)

S cizinci přichází do styku i další odborníci, kterými jsou psychologové či terapeuti, kteří pracují s migranty. Pomáhají jim při adaptaci, pomáhají řešit krize a traumata. Nutností pro výkon této profese je vzdělání v oboru a psychoterapeutický výcvik. Dalšími odborníky mohou být učitelé češtiny jako cizího jazyka, a nebo lektoři, kteří v rámci organizací poskytují kurzy českého jazyka. V závěru bychom mohli říci, že do styku s cizinci, přijde široká škála odborníků, jejichž pomoc mohou cizinci využít. A je jedno, o kterou oblast života se jedná.

5 Dimenze integrace cizinců v České republice

Integraci cizinců bychom mohli nazvat jako proces. Jedná se o proces, který nezahrnuje pouze jednu oblast života, ale hned několik. Pokud má být integrace úspěšná, je důležité, aby došlo k začlenění i v různých oblastech, jako je škola, práce, přátelé a další. Cílem této kapitoly je představit dvě dimenze, které jsou pro tuto práci důležité. Jedná se o dimenzi vzdělávání a dimenzi zaměstnání.

„Evropský styl života je inkluzivní. Integrace a inkluze jsou klíčové pro lidi přicházející na evropské území, pro lokální komunity a pro dlouhodobou prosperitu našich společností a stabilitu našich ekonomik. Pokud chceme podpořit rozvoj našich společností a ekonomik, musíme podporovat každého, kdo se snaží integrovat a stát se součástí této společnosti“ (Akční plán integrace a inkluze 2021-2027).

Odborníci rozdělují integraci do několika dimenzí, jak již bylo zmíněno v první kapitole (například rozdělení podle Heckemana). Tato kapitola bude zaměřena především na rozdělení podle Agera a Strangové, kteří rozdělili integraci do několika dimenzí. Rozdělení je následovné (Understanding Integration: A Conceptual Framework, 2008) :

- ukazatele a prostředky integrace cizinců (bydlení, práce, vzdělání);
- sociální propojení (sociální vazby, mosty, propojení);
- usnadňování a překonávání bariér (znalost jazyka, kultury, bezpečnost);
- základní předpoklady (práva).

Výše zmíněným rozdělením se inspirovalo mnoho výzkumníků, stejně tak i Tereza Blahoutová. Ta ovšem do dimenze sociálních vazeb přidala náboženství, které je pro některé cizince velmi důležité a naopak vynechala poslední dimenzi (Blahoutová in Trbola, Rakoczyová, 2011).

5.1 Zaměstnávání cizinců

Integrace cizinců na trh práce se v posledních letech stala velkým tématem. Zaměstnání nepředstavuje pouze finanční zajištění, leč budování cizincovy identity, je nástrojem na budování vztahů a celkově slouží k sociální integraci. Podle Agera a Strangové (2008) je zaměstnání ukazatelem začlenění i nástrojem, který k integraci pomáhá. Zároveň dochází v zaměstnání k sociální interakci, což znamená, že cizinci přichází do kontaktu s majoritní společností, mohou navazovat vztahy a nové kontakty. Cizinci se mohou

při svém zaměstnání setkat s různými bariérami. Velmi zásadní je jazyk, pokud cizinec neovládá jazyk, tak je omezen při své komunikaci v zaměstnání, kdy toto zároveň komplikuje pochopení pokynů. A protože cizinec nerozumí, nemá dostatek informací v oblastech pracovního práva, může docházet k nelegálním pracovním pozicím a případně i k nevyplácení mzdy či dlouhým pracovním dobám. Další bariéru tvoří diskriminace a předsudky. A v neposlední řadě může bariéru tvořit i složitá byrokracie a legislativa v ČR.

Zaměstnání může představovat pro každého něco jiného. Stejně je to i u cizinců, kteří přišli do nové země a je nutné, aby došlo k jejich integraci. Autoři, kteří se zabývají problematikou cizinců, řadí mezi integrační prostředky i zaměstnání. Zaměstnání je zdrojem financí. Finance cizinci potřebují na zajištění bydlení, stravy, ošacení a podobně. Zároveň z hlediska legislativy, může být zaměstnání důvodem k pobytu (zaměstnanecká nebo modrá karta). Celkově zaměstnání přináší mnoho benefitů nejen pro cizince. V oblasti zaměstnávání cizinců jsou velice důležité dva zákony. Jedná se o Zákon č. 326/1999 Sb., *o pobytu cizinců na území ČR* a Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce*. Zároveň mezi další legislativní pramen spadá i Zákon č. 435/2004 Sb., *o zaměstnanosti: regulace vstupu migrantů na trh práce ČR*.

V ČR se setkáváme s rozdílem v zaměstnávání občanů EU a cizinců ze třetích zemí. Občané EU, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska mohou pracovat na území ČR bez povolení. Velmi často zaměstnavateli stačí pouze průkaz totožnosti. Mají tzv. volný přístup na trh práce. Zaměstnání není omezeno a mohou pracovat na jakékoliv pozici. Pokud by například chtěli i podnikat, mají možnost založit si živnost. Podle zákoníku práce musí uzavřít pracovní smlouvu (o zaměstnání, dohoda provedení práce nebo dohoda o pracovní činnosti). A povinností zaměstnavatele je ho nahlásit na Úřad práce. Co se týká zdravotního pojištění, je to pro ně stejné jako pro zaměstnance z ČR, a to znamená, že ho platí zaměstnavatel (Tomšej, 2020, s. 18-19).

U cizinců ze třetích zemí to už není tak jednoduché jako u první skupiny. Podle Tomšeje (2020) cizinci ze třetích zemí nemají rovné postavení na trhu práce. Přednostně dostává práci spíše jedinec z majoritní společnosti než cizinec. Pokud cizinec usiluje o zaměstnání v ČR, jedním z nejdůležitějších faktorů je získat povolení k pobytu a k výkonu práce. Jestliže chce cizinec získat povolení k zaměstnání, je nutné si také zařídit povolení k pobytu. Tento druh povolení k zaměstnání mohou získat pouze cizinci, kteří přijeli pracovat pouze na sezónu, stážisté, studenti, vyslaní zahraniční zaměstnanci a cizinci, kteří mají povolení k dlouhodobému pobytu za účelem strpení, žadatelé o mezinárodní ochranu.

Cizinec-žadatel podává žádost sám na příslušném úřadu práce, podle místa výkonu práce. Aby došlo ke schválení a vydání povolení, musí být splněny tři podmínky. Zaprvé zaměstnavatel musí uvědomit příslušný úřad práce o volné pracovní pozici + podmínky. Zároveň by měl sdělit, že zamýšlí zaměstnat cizince. Zadruhé vydá povolení v případě, kde je prokazatelné, že pracovní pozici nelze obsadit rezidentem ČR. (Tento krok má především zamezit nezaměstnanosti.) Za třetí podmínku se považuje, že cizinec-žadatel nesmí požádat o mezinárodní ochranu a poté žádat o povolení k zaměstnání celých 6 měsíců od žádosti o mezinárodní ochranu. Povolení se schvaluje na konkrétní pracovní pozici a dobu trvání. Maximální délka povolení jsou dva roky. V případech, že cizinec změní pracovní pozici u téhož zaměstnavatele, musí se požádat o nové povolení. (Koldinská, Scheu a Štefko, 2016, s. 152-154)

V praxi se více využívá tzv. zaměstnanecká karta. Tato karta umožňuje dlouhodobý pobyt na území ČR a je vhodná pro cizince, kteří zde budou pracovat déle než 90 dní. Povolení se opět vydává maximálně na dva roky nebo na dobu trvání pracovního poměru. Výhodou této karty je, že pokud jej cizinec získá, získává jak povolení k pobytu, tak povolení k zaměstnání a má možnost cestovat po Schengenském prostoru bez víza. O zaměstnaneckou kartu může požádat cizinec, který je držitelem dlouhodobého víza nebo který má povolení k dlouhodobému pobytu. Žádost podává osobně na Ministerstvu vnitra. Existují případy, kdy může za cizince podat žádost zaměstnavatel. Zaměstnavatel podává žádost za cizince, jestliže je účastníkem vládou schváleného programu (Informační portál pro cizince, 2025). Za žádost je nutné uhradit správní poplatek ve výši 2500 Kč. Lhůta na vyřízení je stanovena obvykle na 60 dní, ve složitých případech na 90 dní. Mimo jiné má i zaměstnavatel několik povinností, které souvisí se zaměstnáním cizince. Jeho povinnost je nahlásit pracovní místo na úřad práce a sdělit zájem zaměstnávat cizince a schválit zařazení do centrální evidence volných pracovních míst. Zároveň je nutné uzavřít pracovní smlouvu (Informační portál pro cizince, 2025).

Jednou z dalších možností při zaměstnávání cizinců je tzv. Modrá karta. Tato karta představuje povolení k dlouhodobému pobytu. Ve srovnání s předchozím povolením, tato karta je určena pro pracovní pozice, které vyžadují vysokou kvalifikaci. Za nevýhodu u této modré karty lze považovat, že povoluje pouze zaměstnání. Cizinec může požádat o modrou kartu v případech, že má vysokoškolské či vyšší odborné vzdělání, má vyšší odborné dovednosti nebo jeho mzda bude 1,5násobek průměrné mzdy v ČR. Platnost je maximálně 3 roky. A pokud dojde ke změně v oblasti zaměstnání, například cizinec ukončí pracovní poměr

nebo změni zaměstnání, má povinnost ohlásit tuto událost na MV (Informační portál pro cizince, 2025).

5.2 Vzdělávání

Vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem se v posledních letech také stává stále důležitější, a to zejména kvůli nárůstu nově přichozích cizinců do ČR, kteří přicházejí ze zahraničí. V současné době je běžné, že téměř v každé mateřské nebo základní škole je dítě, které má OMJ. Cílem této podkapitoly je popsat vzdělávání žáků-cizinců a jejich možnosti.

5.2.1 Multikulturní výchova a legislativa ve vzdělávání cizinců

V souvislosti se vzděláváním žáků-cizinců je nutné zmínit pojem „multikulturní výchova“. Jan Průcha (2011, s. 15) popisuje multikulturní výchovu jako „*edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat.*“ Multikulturní výchova v kontextu vzdělávání, vychází zejména z Národního programu rozvoje vzdělání v České republice – Bílá kniha. Která klade důraz především na rovný přístup ke vzdělání pro všechny žáky bez ohledu na národnost, podporu spolupráce, schopnost respektovat odlišnosti, podporovat školy, kde studují žáci s OMJ a posilování soudržnosti (Bílá kniha, 2001, s. 14-15). Dalším dokumentem, ze kterého lze při vzdělávání žáků vycházet je Rámcový vzdělávací program. Pokud se hovoří o multikulturní výchově, celkově se jedná o průřezové téma, které se promítá v předmětech jako je občanská výchova, dějepis, český jazyk a literatura, zeměpis. Každá škola má povinnost do svého školního vzdělávacího programu zařadit i multikulturní výchovu, může zvolit například projektové dny, exkurze apod.

Vzdělávání cizinců je upravováno několika právními předpisy, které tvoří rámec pro jejich začlenění do českého školství. Prvním zásadním dokumentem je zákon 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*. Konkrétně §36, kde je zmíněno: „*Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinná školní docházka vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany.*“ (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Jinými slovy, všechny děti, které jsou na území ČR mají ze zákona danou povinnou školní docházku. Český školský systém je rozdělen na MŠ, ZŠ, SŠ, konzervatoře, vyšší

odborné školy a vysoké školy. Povinná školní docházka pro dítě začíná již v MŠ, kterou může navštěvovat od tří do šesti let (nejdříve od dvou let věku dítěte). Povinný je pro dítě poslední rok, většinou pro děti ve věku 5-6 let. Zřizovatelem je stát nebo soukromý zřizovatel, kdy se může jednat o firmu či soukromou osobu. Po MŠ se z dítěte stává žák základní školy. Povinná školní docházka na ZŠ trvá 9 let. Škola nesmí žáka odmítnout. K odmítnutí může dojít pouze v případech, kdy je naplněna kapacita školy. Umístění žáka se vybírá podle bydliště a spádové školy. I když se jedná o cizince, nesmí mu být sebrána možnost vzdělávání se na základní škole. Většina žáků pokračuje po základní škole na střední školu. Ty se dělí na gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště.

Další zákony, ze kterých lze vycházet při vzdělávání žáků-cizinců, je zákon č. 326/1999 Sb., o *pobytu cizinců na území České republiky*, který upravuje terminologii – kdo je „cizinec“, ale i kdo má povinnost navštěvovat povinnou školní docházku v ČR na základě délky pobytu. Dalším dokumentem, který upravuje vzdělávání žáků-cizinců je Vyhláška č. 27/2016 Sb. *o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Žáci-cizinci, kteří navštěvují školy a nemají jako rodný jazyk český jazyk, jsou nazýváni jako děti s OMJ. Na základě této vyhlášky může být žákům s OMJ sestaven individuální vzdělávací plán, přidělen asistent pedagoga a nebo tlumočnick. Vše závisí na tom, jaké podpůrné opatření bude ve škole žákovi přiděleno.

5.2.2 Školní adaptace cizinců

Podle Průchy (2011, s. 80-84) pedagogičtí pracovníci školy, kde studují žáci-cizinci, identifikují problémy tří kategorií: komunikace se žáky-cizinci, praktické problémy (nejdou připraveni na vzdělávání cizinců) a poslední organizační záležitosti, do kterých spadá vyžádání potřebných dokladů, seznámit rodiče se školským systémem a pravidly, zařadit žáka do třídy, začlenit žáka do kolektivu a mimoškolních aktivit. Právě školní adaptace žáka je klíčová pro jeho další integraci v nové zemi. Školní adaptaci Záleská (2020, s. 16-17) popisuje jako proces, který je „*komplexní a nelineární. Komplexní, protože je těžko měřitelný a velmi proměnlivý. Nelineární, protože procházení kroků v adaptačním procesu zahrnuje jak pohyby vpřed, tak často také pohyb zpátky, v závislosti na tom, jaké další stresory jsou přítomny v rodině a životě jedince a jak tyto stresory ovlivňují identifikaci se skupinou vrstevníků.*“

Při vstupu do školy čelí žáci-cizinci řadě výzev, které jsou spojeny s jejich adaptací na nové prostředí, kulturu, vzdělávací systém a sociální normy. Škola se pro ně stává místem,

kde se v první řadě musí dorozumět (tento aspekt je mnohdy znemožněn kvůli jazykové úrovni žáka-cizince) a ve druhé řadě dochází k učení. V procesu integrace je důležité, aby došlo k porozumění odlišným kulturním vzorcům. Rozdíl nastává v interpretaci různých situací, kdy si žák-cizinec může situaci vyložit jinak než zbytek třídy či učitel. Je to ovlivněno zejména jeho kulturou a sociálními normami. Proto může docházet ke kulturním nedorozuměním, kdy chování dítěte může být vyhodnoceno jako nevhodné či konfliktní. I když v tu chvíli žáci-cizinci své jednání považují za pozitivní a vhodné. Aby docházelo k úspěšné adaptaci, škola by měla zajistit překonávání sociokulturní bariéry. Zásadní roli ve školní adaptaci žáků mají učitelé a to zejména proto, že tráví s žáky nejvíce času. Stěžejní je proto přístup učitelů a jejich postoj a komunikace s žáky-cizinci, a to v rovině pedagogické, ale i sociální. Vztahy mezi učiteli a žáky-cizinci mohou být ovlivňovány na základě stereotypů, předsudků. Jejichž následkem mohou být děti označovány nálepkou (Jarkovská a Liškova et. al., 2015, s. 178-179). V rámci deviantního chování byl vymezen název labelling nebo jinak teorie nálepkování. V praxi se jedná o označení jedince nálepkou „devianta“, i když k deviantnímu nebo nevhodnému chování nikdy dojít nemuselo. Pokud bude jedinec označován negativní nálepkou vícekrát či nepřetržitě, může dojít ke změně jeho chování a vnímání sebe samého (Karp et al. Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny 83-84, 1994).

Kocourek (2006, s. 16-17) zmiňuje, že čeští žáci a učitelé se od sebe liší většinou v oblastech osobní charakteristiky, ale hodnoty, kulturu a sociální normy mají ve výsledku stejné či podobné, proto není potřeba je vysvětlovat jako žákům-cizincům. Oproti českým žákům mají cizinci výhodu v tom, že se na různé situace dokáží dívat dvěma pohledy z hlediska jejich kultury a české kultury. Zatímco učitelé pohlíží na situace pouze jedním pohledem. Proto je důležité, aby pedagog pochopil a poznal příčiny jejich chování a později se mu tak bude se žáky lépe komunikovat.

Při adaptaci dítěte-cizince v MŠ je důležité, jako první zjistit informace o dítěti. Zejména to, jaká je jejich rodinná situace a další informace, které by mohly mít vliv na průběh následné adaptace. V metodice, která se věnuje tématu adaptace cizince v MŠ nalezneme, že je vhodné se ptát na to, jak se správně vyslovuje jméno dítěte-cizince, jak dlouho pobývá v ČR, kde a s kým bydlí, jestli se již setkal s češtinou, co dítě baví a s čím si nejraději hraje. Poté je vhodné zjistit otázky, které se týkají chování – jak dítě zvládá změny, jestli potřebuje specifický přístup, jestli je něco, co mu pomáhá při stresové situaci apod. (Najmonová et al., 2024). Před tím, než dítě-cizinec nastoupí do MŠ, je potřeba také

s rodiči probrat adaptační plán, který určí průběh adaptace, přítomnost rodičů a časový rámeček. (Inkluzivní škola, 2025)

Najmonová a kol. (2024) uvádí desatero principů pro nastavení bezpečného a podpůrného prostředí v MŠ:

- Podpora pozitivních interakcí mezi dětmi;
- individuální přístup;
- nastavit režim před psychickými potřebami;
- ukázat dětem (zvláště těm psychicky zraněným), že Vám na nich záleží a jste oporou;
- děti si uvědomují své limity, proto je potřeba mluvit pomalu, s úsměvem a klidem;
- ve výuce používat obrázky, piktogramy a další;
- začněte využívat rituály;
- vybavte MŠ alternativními prvky;
- představte si, jak by bylo Vám na jejich místě;
- psychohygiena je důležitá (jakožto pedagoga).

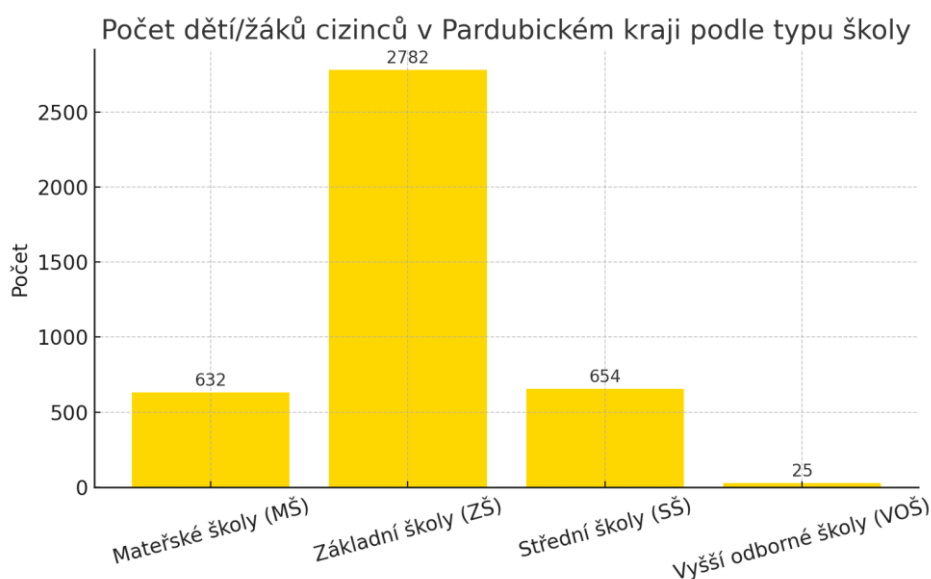
Na základních školách pro adaptaci cizinců by měl být adaptační koordinátor, který v tomto procesu pomáhá žákovi-cizinci k lepší orientaci ve škole a celkově mu pomohl cítit se ve škole bezpečně. Před nástupem žáka-cizince adaptační koordinátor zjistí všechny důležité informace, které by mohly ovlivnit proces adaptace. Adaptační koordinátor mu pomůže se základní orientací, zároveň by mu měl vysvětlit jeho práva a povinnosti ve škole, projde s ním rozvrh a vysvětlí ho. Střední školy mohou mít také svého koordinátora adaptace a využívat stejné informace, které jsou stanoveny pro ZŠ. (Národní pedagogický institut, 2020)

5.2.3 Statistické údaje

Počet dětí-cizinců v ČR v posledních letech výrazně stoupl. Autorka si dovolí tvrdit, že za výrazný příchod cizinců může situace, která probíhá na území Ukrajiny. V současné době jsou ukrajinské děti nejpočetnější minoritní skupinou v českém školství. Podle dostupných informací k září 2024 bylo vykázáno 75 704 žáků v ČR, kteří mají ukrajinské občanství. V mateřských školách (dále jen MŠ) bylo v roce 2019 téměř 12 tisíc cizinců, z toho 2 963 ukrajinských dětí. K výrazné změně došlo v roce 2022, kde již počet ukrajinských dětí

přesahoval 10 tisíc. Poslední data ze září 2024 ukazují, že MŠ navštěvovalo 11 537 dětí-cizinců. Na úrovni základních škol (dále jen ZŠ) bylo v roce 2019 přes 26 tisíc žáků-cizinců, z toho bylo 7569 ukrajinských žáků. Po útoku na Ukrajinu v roce 2022 počet ukrajinských žáků na základních školách přesáhl 50 tisíc. Celkem za 3 roky přišlo do ČR (na ZŠ) přes 43 tisíc žáků z Ukrajiny. Následující roky počet mírně klesl, nicméně k září 2024 opět počet ukrajinských žáků přesáhl 50 tisíc ukrajinských žáků. Na středních školách (dále jen SŠ) bylo v roce 2024 celkem 21 227 žáků-cizinců, kde z toho 12 825 tvořili žáci z Ukrajiny. Z výše uvedených informací vyplývá, že ozbrojený konflikt na Ukrajině spustil velkou vlnu příchozích žáků a dětí z Ukrajiny do ČR. Tato situace měla velký dopad na české školství. Bylo nutné rychle vyřešit vzdělávání těchto žáků na našich školách. Nicméně se objevovaly kapacitní bariéry, jazykové bariéry, nedostatek učitelů a další, se kterými se musely školy vypořádat (Edu.cz, 2025).

V této souvislosti je vhodné zmínit také počty dětí a žáků z ostatních zemí, podle dostupných informací ve školním roce 2023/2024. Kromě ukrajinských dětí a žáků navštěvují české školy i žáci a děti z Vietnamu. Celkově děti-cizinci v MŠ v uvedeném školním roce dosáhly počtu 19 409, konkrétně vietnamské děti dosáhly počtu 2 542 dětí v MŠ. Celkem dětí ze Slovenska bylo zapsáno podobně jako vietnamských dětí a to 2 291 dětí. Nicméně i další děti s jiným státním občanství navštěvují MŠ. Jedná se o děti z Ruska, Mongolska, Rumunska, Moldavska, Polska, Číny, Srbska, Indie, Kosova a Francie. Konkrétně z Francie navštěvovalo MŠ v uvedeném školním roce 45 dětí. Na základních školách byla čísla větší. Největší procentuální podíl z žáků-cizinců tvořili žáci z Ukrajiny, poté z Vietnamu, Slovenska. Ukrajínští žáci přesahovali 47 tisíc žáků na ZŠ, vietnamští žáci přesahovali přes 6 tisíc a slovenští žáci necelých 6 tisíc. Žáci z ostatních zemí již nedosahovali takových počtů, nicméně budou uvedeny vybrané země. Z Číny bylo zapsáno 420 žáků, z Arménie 120 žáků, z Kazachstánu 190 žáků a Spojených států 106 žáků. Pro střední školy platí to samé jako u MŠ a ZŠ. Nejvíce žáků bylo zapsáno z Ukrajiny, Vietnamu a Slovenska. (Český statistický úřad, 2025)

(zdroj: Český statistický úřad)

Na úrovni Pardubického kraje ve školním roce 2023/2024 navštěvovalo mateřské školy 632 dětí-cizinců. Do základních škol chodilo 2782 žáků-cizinců. Střední školy navštěvovalo 654 žáků-cizinců. A vyšší odborné školy navštěvovalo 25 studentů-cizinců.

5.2.4 Bariéry ve vzdělávání

Každý jeden žák, dítě nebo student, kteří přijdou do českého školství se potýkají s mnoha bariérami, které zásadně ovlivňují jejich dospívání. Tou první je jazyková bariéra. Žáci-cizinci nerozumí svým spolužákům a ani výuce, což má vliv na jejich integraci do společnosti. Je nutné, aby se co nejrychleji jazyk naučili. Další bariérou bývá špatné zařazení žáků-cizinců do třídy. Většinou bývají zařazeny podle věku, nicméně jejich znalost jazyka tomu neodpovídá. Velkým problémem může být pedagog, který neví, jak s žákem s OMJ pracovat. Nemá správnou metodiku, neprošel si školením ohledně výuky češtiny jako druhého jazyka, má předsudky apod. Ruku v ruce s tím jde i nepřipravenost školy, nejen pedagogů. Škole mohou chybět asistenti pedagoga, učitelé, tlumočníci, anebo odborní pracovníci. Lze se setkat i se situacemi, kdy školy nevyužívají podpůrná opatření pro žáky s OMJ. U žáka, který se nedokáže začlenit do kolektivu se mohou náhle projevovat různé psychické projevy. A následně může docházet například k šikaně. A za další bariéru je považována neinformovanost rodičů. Sami rodiče kolikrát nerozumí českému školství, jazyku, a tak mohou nastat problémy v komunikaci. Všechny tyto bariéry mohou žaku-cizinci přinést do života nepříjemnosti, ale je nutné, aby se s těmito bariérami pracovalo a následně se odstranily. (Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací, 2018)

5.2.5 Výuka českého jazyka jako druhého jazyka a opatření

Žák-cizinec, který nemá dostatečnou úroveň češtiny, má možnost v povinné školní docházce navštěvovat bezplatnou jazykovou přípravu. Zpravidla se jedná o 1 hodinu týdně. O takovou přípravu je nutné požádat ředitele školy rodičem či zákonným zástupcem dítěte. Jazyková příprava může probíhat nanejvýš 400 hodin a nejméně 100 hodin po dobu 20 měsíců. V rámci jazykové přípravy se usiluje o poskytnutí jazykových základů a kulturně-sociální dovednosti. Tato příprava je poskytována školou, ale mohou ji poskytovat i neziskové organizace.

V případě, že cizinec má jiný rodný jazyk než ten český, stává se pro něj český jazyk jako druhým – cizím jazykem. Při výuce českého jazyka jako cizího, je stejný přístup, jako když se někdo učí například anglicky. Než dojde k výuce českého jazyka, měli by se vyučující zamyslet nad provozem školy a stanovit, co je pro cizince důležité. Při výuce musí pedagog myslet na to, že je jediná osoba, se kterou si dítě rozumí, může se cítit bezpečně, anebo zažít úspěch. Cílem je žáka posílit, ne ho shazovat. Český jazyk je potřeba představit jako komunikační prostředek, snažit se, aby si žák češtinu oblíbil. Pedagog by rozhodně neměl tvrdit, že čeština je těžká. Tempo výuky by se mělo přizpůsobit žákovi. (Národní pedagogický institut, 2020)

5.2.6 Podpůrná opatření

Pro cizince je český jazyk jako druhý jazyk a při nástupu do školy je po nich vyžadováno, aby se ho naučili. Žáci-cizinci se setkávají ve škole a v jejich okolí s různými druhy češtiny (záleží na fonetice, rozsahu slovní zásoby okolí apod.). V první řadě je nutné naučit je základy v podobě pozdravů, poděkování, proseb. Metodika zmiňuje, že v první fázi by měl žák spíše mluvit a poslouchat, a až později se věnovat psaní a gramatice. Na druhou stranu, škola má možnost využít podpůrná opatření (dále jen PO) pro žáka. **PO prvního stupně** uděluje škola bez doporučení ze školského poradenského zařízení. Žák-cizinec, který má nárok na první stupeň PO v oblasti mluveného projevu, se zapojuje do komunikace bez nutnosti přípravy (záleží na tématu), je schopen se zapojit do konverzace s rodilými mluvčími, čte texty a dokáže vyjádřit emoce, plány a vlastní názor. V oblasti psaní a čtení dokáže psát texty na témata, která zná, zvládne napsat dopis a čte delší texty. To, že žák-cizinec je dobrý v oblasti mluveného projevu nemusí znamenat, že v druhé oblasti bude na obdobné úrovni. V PO prvního stupně u žáka může dojít k vytvoření plánu pedagogické podpory, k úpravě metod výuky, může být vyžadováno vedení slovníků a využití výukových materiálů pro žáky s OMJ. **PO druhého stupně** je určeno pro žáky, kteří se sice dokážou

dorozumět, ale potřebují k tomu přípravu. Ale stejně se v jejich mluvě či psaní objevuje množství chyb. Rozumí a zvládají úkoly, které se opakují. Znají a používají základní fráze a mluví o známých tématech, ale pokud na ně někdo mluví, je potřeba pomalého tempa. U PO druhého stupně mohou být využity například hodiny češtiny jako cizího jazyka (3x týdně), sestavit žákovi individuální vzdělávací plán, upravit hodnocení. Žák může mít taktéž předmět speciálně pedagogické péče. A dále **PO třetího stupně** je určen pro žáky, kteří nedokáží odpovídat na základní jednoduché otázky a nerozumí základní konverzaci. Většinou těmto žákům dělá problém ovládat českou abecedu. Stejně jako u PO druhého stupně je žákovi sestaven individuální vzdělávací plán, úprava hodnocení, přizpůsobení výuky a metod, má předmět speciálně pedagogické péče anebo asistenta pedagoga či sdíleného asistenta pedagoga (Metodické doporučení pro poskytování služeb SPZ žákům s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka, 2025, s. 3-14). Veškeré možnosti, které lze využít při všech stupních PO jsou zmíněny ve Vyhlášce č. 27/2016 Sb. *o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*.

Za vydařenou integraci se považuje, když si dospělý cizinec najde práci a začne být v první řadě přínosem pro stát, v zaměstnání naváže nové vztahy a zároveň začne být soběstačný, aby pokryl svoje životní náklady. Stejně je to i u dětí-cizinců, které musí navštěvovat povinnou školní docházku. Pokud se žák-cizinec snaží naučit český jazyk, naváže v nové třídě vztahy, tak to lze považovat za úspěšnou integraci. I když mnohdy před nimi stojí řada výzev, je důležité, aby to nevzdali. A v případě, že nevědí, co dál, jsou tu pro ně odborníci, kteří jsou schopni jim pomoci.

6 PRAKTICKÁ ČÁST

6.1 Cíle a metodologie výzkumu

Problematika integrace cizinců je velice aktuální téma, které je řešeno napříč celou ČR. Do každého kraje přichází ročně několik tisíc cizinců, aby zde vybudovali své nové domovy. Úkolem státu je na základě hned několika dokumentů, cizince přijímat (pokud k tomu mají předpoklady) a integrovat je, aby nedocházelo k případné marginalizaci. Každý stát, kraj a město by mělo mít svou strategii, jak integrace dosáhnout.

Cílem výzkumného šetření v této diplomové práci je zmapovat problematiku integrace cizinců pohledem odborníků, kteří s cizinci pracují nebo s nimi přichází do styku v rámci svých pracovních úkolů. Autorka této práce si je plně vědoma, že zmapovat celou problematiku integrace cizinců by bylo časově velice náročné a příliš rozsáhlé, proto si pro výzkum zvolila děti-cizince a jejich integraci pohledem odborníků, kteří s nimi pracují.

Pro výzkumné šetření byl zvolen kvalitativní výzkum, kdy byl využit rozhovor s otevřenými otázkami. Jan Hendl (2005, s. 50) přirovnává kvalitativní výzkum k práci detektiva. Výzkumník se snaží sebrat, co nejvíce informací a poté je analyzuje a dochází k deduktivním a induktivním závěrům. Sběr dat je časově náročný a může probíhat současně i s jeho analýzou.

Reichel (2009, s. 40) o kvalitativním výzkumu uvádí: *„představuje řadu rozdílných postupů, které se snaží najít porozumění zkoumanému sociálnímu problému...jedinečnost kvalitativních přístupů není pouze v tom, že nepracují s měřitelnými charakteristikami. Pokoušejí se na určitý fenomén (prvek, aspekt, proces apod.) nahlížet v pro něj autentickém prostředí a vytvářet jeho obraz, v co možná nejkomplexnější podobě, včetně jeho vztahů s dalšími aspekty.“*

Kvalitativní výzkum bývá označován jako neobjektivní a nezobecnitelný. Pokud ovšem výzkumník postupuje podle stanovených norem, může díky tomu objevit nové jevy či pohledy (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 28). Oproti tomu Reichel (2009, s. 42) vnímá kvalitativní a kvantitativní přístupy jako sobě ekvivalentní, i když v minulosti tomu tak nebylo. Kvalitativní výzkum byl spíše jako doplněk ke kvantitativnímu výzkumu.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jak probíhá integrace dětí-cizinců v současnosti v okrese Pardubice pohledem odborníků.

6.2 Výzkumné otázky

Před samotným výzkumem byla stanovena hlavní výzkumná otázka a tři vedlejší výzkumné otázky. Tyto otázky jsou základním rámcem pro mou diplomovou práci. Cílem je získat odpovědi a s nimi proniknout do problematiky integrace dětí-cizinců. Hlavní výzkumná otázka si klade za cíl zjistit, jak podle odborníků v současné době probíhá integrace dětí-cizinců a co vše je s tím spojeno.

Jako vedlejší výzkumný cíl (VV1) bylo zjistit, jak vnímají adaptaci dítěte odborníci, kteří s nimi pracují?

Jako další vedlejší cíl (VV2) bylo zjistit, zda se děti-cizinci nebo odborníci setkávají s diskriminací vůči cizincům?

Jako třetí vedlejší cíl (VV3) bylo stanoveno bylo zjistit, jaká je připravenost škol na přijímání cizinců a jakých případných nedostatků si odborníci všímají?

Hlavní výzkumná otázka:

HVO: Jak probíhá v současné době integrace dětí-cizinců v ČR?

Vedlejší výzkumné otázky:

VVO1: Jak odborníci vnímají adaptaci dítěte v českém školním prostředí?

VVO2: S jakou diskriminací se setkávají děti cizinci?

VVO3: Jaká je připravenost českých škol na přijímání dětí-cizinců?

6.3 Charakteristika výzkumného souboru

Pro empirické šetření byli vybráni odborníci, kteří v současné době pracují s cizinci a zabývají se problematikou cizinců v různých oblastech jejich života. Zpočátku došlo ke zvolení určitých kritérií, na základě kterých byli vybráni odborníci, se kterými byl následně proveden rozhovor. Výzkumný soubor tvořili odborníci, kteří pracují s dětmi-cizinci a žáky-cizinci.

Respondenti byli vybíráni na základě organizací, kde pracují. Snahou bylo získat respondenty nejlépe z neziskových organizací, kteří se z velké části podílejí na integraci cizinců, dále pak pracovníky z MŠ a ZŠ, tlumočníky a lektory českého jazyka. K prvním spojením s respondenty docházelo postupně od března 2025, kdy docházelo k postupnému sběru dat.

Respondentů bylo celkem šest. Na základě dodržení anonymity jsou respondenti pojmenováni podle abecedy, čili Respondent(ka) A-F. Pro podrobnější popis respondentů byla vytvořena tabulka:

RESPONDENT	POHLAVÍ	VĚK	TYP ORZANIZACE	PRACOVNÍ POZICE	DÉLKA PRAXE	VĚKOVÉ ROZMEZÍ KLIENTŮ
A	Žena	48	Mateřská škola	Ředitelka, pedagožka	19 let	3-7
B	Žena	39	Nezisková organizace- sociálně aktivizační služby	Sociální pracovnice	12 let	5-50
C	Žena	33	Mateřská škola	Pedagožka	13 let	3-7
D	Muž	36	Základní škola	Pedagog	10 let	11-15
E	Žena	28	Nezisková organizace	Lektorka českého jazyka	6 let	9-14 let
F	Žena	31	Nezisková organizace- sociálně aktivizační služby	Tlumočnice a sociální pracovnice	9 let	5-70

(Zdroj: vlastní zpracování)

6.4 Metoda sběru dat a jejich analýza

Pro kvalitativní výzkum byl zvolen jako nástroj rozhovor. Rozhovor, někdy označován jako hloubkový rozhovor je nestandardizované dotazování, kdy výzkumník klade otázky respondentům. Hloubkový rozhovor se rozděluje na polostrukturovaný a nestrukturovaný. Při polostrukturovaném rozhovoru má výzkumník předem připravená témata a otázky. U nestrukturovaného nebo také narativního rozhovoru výzkumník nemá předem připravené schéma otázek, má pouze jednu a dále se respondentem vyptává na základě jeho odpovědi (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 160).

Pro získání odpovědí byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor umožňuje pochopení různých situací pohledem respondentů, hlubší porozumění tématu, odhaluje nové možné souvislosti a zdál se být nejvíce vhodným nástrojem pro tento výzkum, proto došlo k jeho zvolení.

„Hloubkový rozhovor se neskládá pouze ze dvou částí, z rozhovoru a přepisu. Celý proces získání dat prostřednictvím této metody sestává z výběru metody, přípravy rozhovoru, průběhu vlastního dotazování, přepisu rozhovoru, reflexe rozhovoru, analýzy dat a z psaní a prezentace výzkumné zprávy.“ (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 160)

Nejprve byla vybrána metoda výzkumu (kvalitativní výzkum – polostrukturovaný rozhovor) a poté jsem mohla začít s přípravou rozhovoru. Došlo ke stanovení výzkumných cílů a otázek pro respondenty. První zjišťovací otázky se zaměřovaly na data o respondentech (délka praxe, působiště, cílová skupina apod.), další otázky byly stanoveny tak, aby odpověděly na hlavní výzkumnou otázku včetně dílčích otázek, a byl tak splněn cíl práce. Rozhovory probíhaly v přirozeném prostředí respondentů, tzn. u nich v kanceláři nebo budově, kde pracují. Se souhlasem všech respondentů byly rozhovory nahrávány.

Po sběru dat došlo k doslovné transkripci rozhovorů. Doslovná transkripce byla zvolena z toho důvodu, že neustálé poslouchání nahraných rozhovorů by bylo opravdu časově náročné. Mimo zvolenou transkripci Hendl (2005) zmiňuje možnost využít i transkripci komentovanou, kdy se pomocí znaků označují paralingvistické projevy.

Rozhovory byly přepsány do elektronické podoby a následně vytištěny pro třídění a analýzu dat. Pro tento úkon jsem zvolila otevřené kódování. Hendl (2005) uvádí: *„Otevřené kódování lze aplikovat různým způsobem. Lze kódovat slovo po slovu, podle odstavců, anebo podle celých textů a případů.“*

Pro kódování dat byla vybrána metoda papír tužka, protože nemám přístup do programů, které by kódování umožňovaly. Různým jednotkám textu byly přiřazovány kódy na základě významu a poté kódy byly rozděleny do příslušných kategorií.

7 Vyhodnocení získaných dat

Během zpracovávání a analýz rozhovorů byly kódy rozděleny do kategorií podle jejich významu a příbuzenských vztahů. Celkem vyllynulo 7 kategorií, které jsou následující: adaptace dítěte ve škole, motivace a rodina, pocit bezpečí ve škole, bariéry v jazyce, připravenost škol, nedostatky a mezery, kulturní odlišnosti.

Adaptace dítěte ve škole

Za první kategorii byla zvolena adaptace dítěte ve škole. S každým příchodem dítěte-cizince do školy přichází hned i několik výzev, se kterými se pedagogičtí zaměstnanci školy musí vypořádat. Když žák přijde do nové školy v nové zemi, je to pro něj velice náročné a snahou pedagogů je začlenit ho do třídy, aby se v ideálním případě cítil v bezpečí a přijat. Nicméně adaptace není pouhé osvojení si jazyka, ale i navázání vztahů ve třídě, pochopení nepsaných norem, celkové přijetí nového života. Každé dítě si s sebou do nové školy nese různé zkušenosti. Proto je apelováno na to, aby se ke každému takovému dítěti přistupovalo individuálně.

Důležitá je podpora ze stran pedagogů, spolužáků a také rodičů, kteří v tomto hrají klíčovou roli. Ve většině případů je právě škola, tím prvním místem, kde se dítě-cizinec setkává s jeho vrstevníky z ČR. Proto by měla škola vytvořit místo, kde dojde k porozumění a respektu.

Školní adaptace dítěte-cizince do škol je velmi individuální. Některé děti s tím nemusí mít problém, některým to naopak může trvat několik let a nemusí se to nakonec podařit. Záleží na mnoha činitelích, kteří tento proces ovlivňují. Jedná se o věk, zkušenosti, znalost jazyka apod.

Při nástupu dítěte do MŠ je potřeba postupovat opatrně, protože děti ve věku 3-7 let jsou mnohem citlivější na změny. Zejména pokud se jedná o vstup do nového prostředí v jiné zemi, kde nemusí znát jazyk. Velkou výhodou MŠ je možnost zvládat takové situace skrze hry a pohyb.

„Adaptace pro předškolní děti je rozhodně obtížná. Jedná se o to, že oni se setkávají s českým jazykem jenom ve školce, protože doma se u nich mluví rodným jazykem, takže v první řadě je toto pro ně neuvěřitelně náročné a my s tím musíme pracovat, což mnohdy není lehká situace. Adaptace oproti českým dětem jim trvá mnohem déle, u nás i dva roky,

s tím, že první rok je pro ně velice náročný, ten druhý je sice klidnější, ale není to stále ono.“ uvádí respondentka A.

Respondentka C uvádí: *„Některé děti se adaptují velice rychle a zapojují se do všech činností, jiné potřebují více času a individuální přístup. Důležité je vytvořit bezpečné prostředí a získat si jejich důvěru, to bývá u některých jedinců s fixací na rodiče náročné. Zvláštní skupinu tvoří děti vietnamské národnosti, které mívají často delší problém s pochopením a respektováním pravidel mateřské školy na základě jiných principů výchovy.“*

U adaptace je to velmi individuální proces. Respondentka B uvádí, že: *„záleží na povaze dítěte. Jestli je extrovert nebo introvert. Extrovertní děti, které jsou i sportovně založené, tak se rychleji začlení do kolektivu. Potom když to dítě je introvert, tak jim to trvá dlouho. Ještě bych řekla, že pokud je v té třídě cizinců z jedné země více, tak se baví spíše mezi sebou a o nějakou integraci se příliš nesnaží. A trvá jim to déle, protože se spoléhají na toho člověka, který umí lépe česky, aby to řekl za ně, a tak nevyhledávají ten kontakt v českém jazyce.“* K tomu ještě dodává: *„To platí i u mongolské a ukrajinské komunity, protože tady v Pardubicích je tak velká, že vlastně v každé věkové kategorii je tady vícero dětí. Když řeknu kluci ve věku 10 let z Mongolska, tak se kamarádí spolu i jejich rodiče. Tím, že inklinují jeden k druhému, tak nejsou tolik integrovaný. Když vezmu školy, tak do jedné třídy chodí například čtyři mongolský děti, a tak se nejvíce baví spolu.“* Respondentka E také uvádí, že: *„V současné době v Pardubicích není snad třída, kde by nebyl nějaký cizinec. Ve většině případů se jedná o Ukrajince a Vietnamce. Když dítě ví, že není jediný cizinec ve třídě, je mu lépe. Ty menší děti si to ještě tolik neuvědomují, u těch starších to je asi těžší, protože teenageři jsou více afektovaní, dokáží se uzavřít do sebe. Tam pak záleží, do jaké třídy žák nastoupí a jak ta třída je nastavena v přijímání cizinců.“*

Respondent D popisuje adaptaci na základní škole jako *„střídavě úspěšnou, hodně záleží na motivaci z rodiny. Cizinci, kteří mají vidinu návratu zpět do své vlasti, nemají takovou motivaci učit se jazyk a adaptovat se. A pokud se o tom bavíme, většinou děti nejsou ty, které by se chtěly stěhovat do nové země. Je to rozhodnutí rodičů a ty děti jdou s nimi.“*

Respondentka B k tématu ještě dodává: *„Malé děti si zvyknou rychle, ale ty, který přijdou do osmé a deváté třídy, tak je to pro ně těžší. Jak tam jsou vytvořeny už kolektivy a kolikrát je ani český děti nechtějí přijmout a sami cizinci se o to ani nesnaží“*

Respondentka C uvádí: *„Děti nemají problém s navazováním kontaktů s českými vrstevníky. Velmi rychle si nacházejí kamarády bez ohledu na jazykovou nebo kulturní*

odlišnost. Společné hry, pohybové aktivity a výtvarné činnosti pomáhají odbourávat bariéry a podporují spolupráci mezi dětmi. Děti jsou přirozeně otevřené a ochotné si vzájemně pomáhat. Přijetí do kolektivu bývá velmi rychlé.“ Respondentka A také sdílí svou zkušenost: „pokud dítě-cizinec ještě dobře nemluví česky, hraje si s českým dítětem, které nemluví a má například opožděný vývoj řeči. Společně si spolu hrají a patrně vnímají na sobě nějakou odlišnost, tím pádem k sobě tíhnou, ale později, když už dítě-cizinec rozumí, začne si hrát i s ostatními dětmi“

Respondentka F zmiňuje: „Zvládají to lépe. Tím, že tady mají vícero dětí ze své země, tak ta adaptace je lehčí. Mohou spolu ve třídě mluvit rodným jazykem, ale naopak je to zase brzdi. Takže to můžeme považovat za výhodu, zároveň to můžeme považovat za nevýhodu. Ale hodně to záleží i na těch dětech, jakou kdo má povahu.“

Respondentka E o navazování vztahů tvrdí: „Záleží, jestli mají oporu v komunitě. U těch menších dětí to není tak složité. Většinou to jde, ale nastává problém, pokud se například Ukrajinec baví s Ukrajincem, oni se pak spolu baví ukrajinsky a nemají motivaci se bavit a integrovat do třídy. Ale děti, které se tady už narodily, rodičům, kteří sem migrovali, tak ty už mezi s sebou mluví česky a nemají problém se zapojit do chodu třídy.“

Motivace a rodina

Bez motivace není úspěšná integrace. Když dítě nechce, k integraci nedojde. Ovšem být motivován nemusí záležet jenom dítěti-cizinci. Klíčovou roli hrají jeho rodiče. Ty zde sehrávají motivaci vnější, stejně tak s ostatními zaměstnanci školy, kamarády apod. Naproti tomu motivace vnitřní již závisí na dítěti samotném.

Při otázce, která se dotýká rodinného zázemí a aktivit rodičů v procesu integrace, respondentka A zmiňuje že: „rodiče mají zásadní roli. Musí být vnitřně přesvědčeni o správnosti zapojení dítěte do systému vzdělávání, pokud nejsou, bývá proces velmi složitý.“ K tomu sdělila i svou zkušenost s úzkostnými rodiči v MŠ. „Vždy jde o přístup rodiny, Bulhar absolutně za celý rok nezvládl zapojení do dění třídy, jedná se o velmi úzkostné rodiče, od září bude chlapeček v povinném předškolním roce a bude to velmi těžké. Do dnešního dne byl ve školce nejdéle dvě hodiny. Matka čeká za dveřmi a při jakémkoliv projevu, který se jí nelíbí - pláč, nesouhlas, si ho odvádí. Dlouze jsme s ní hovořili, ale marně.“

Respondentka C má stejný názor, jako respondentka A. Uvádí, že: *“Role rodičů dětí cizinců v osvojování českého jazyka je klíčová. Pokud se dítě s češtinou setkává pouze v mateřské škole, učení probíhá pomaleji a adaptace je delší. Naopak děti, jejichž rodiče se aktivně snaží zapojit do učení, například čtením jednoduchých českých knih, sledováním pohádek nebo používáním běžných výrazů jazyk si osvojují rychleji a lépe rozumí.“* Respondentka E souhlasí s výrokem a tvrdí: *„...poznám, když se jim rodiče věnují a učí se s nimi česky. Děti se sice učí ve škole a pak třeba na kurzech, ale bohužel to nestačí. Je potřeba, aby si doma sedly a naučily se slovíčka. A kdo jiný je k tomu má motivovat a možná donutit než rodiče.“*

Respondentka F uvádí: *„Děti většinou žene dopředu, že ví, že se stejně česky dřív nebo později budou muset naučit. Ono v té třídě se cítí špatně, když nerozumí. Mohou mít pocit, že jsou odstrčený, tak některý děti motivuje to, že chtějí mít kamarády, že chtějí chodit ven a na oslavy. No a pak je tu ta situace s telefony, že jsou zalezlý na tom TikToku a koukají na videa a nesnaží se, což pak má za následek špatné známky ve škole.“*

Respondentka B podotýká: *„když se o to ty rodiče nezajímají a nevodí je například na ty kurzy češtiny navíc, tak ty děti o to učení nemají zájem a nepřipravují se do školy.“* K tomu, ale zmínila, že v takových případech si zve rodiče na schůzku, aby jim vysvětlila důležitost situace a případně jim ukáže nebo vysvětlí, jak funguje české školství a jakou úlohu v něm rodiče hrají. Obdobně se k tomu staví i respondentka C, která uvádí: *„V mnoha případech ale rodiče komunikují pouze ve svém mateřském jazyce, což omezuje rozvoj slovní zásoby a snižuje schopnost dorozumívání v kolektivu. Proto je spolupráce s rodiči zásadní, snažíme se je motivovat a zapojovat do výchovně-vzdělávacího procesu, vysvětlujeme jim význam podpory jazyka i doma.“*

Respondentka A ještě dodává: *„pokud je Česká republika jenom přestupní stanice v jejich migraci, tak nemají motivaci se začleňovat. Pokud motivace v rodině je, děti se začleňují lépe.“* Respondent D si myslí, že: *„Nejdůležitější faktor úspěšné integrace je motivace v rodině.“*

Respondentka F uvádí: *„Rodina je důležitá. Z mé zkušenosti rodiče pracují na směny a těm dětem nemohou věnovat tolik času. Některý děti jsou kvůli tomu hodně zanedbaný a pak jsou rodiny, kde spolu tráví čas a chtějí jim se školou pomoci, i když třeba nerozumí česky a celkově vzdělávání v ČR.“* K tomu ještě zmiňuje, že když rodiče nevědí rady, zeptají se

někoho z komunity, kdo umí lépe česky, aby jim s problémem pomohl. V případě, že takovou možnost nemá, obrací se na sociální pracovníky s žádostí o pomoc nebo radu.

Když rodiče nerozumí, tak se zeptají někoho, kdo už v jejich komunitě česky umí, aby jim pomohl. Nebo se ptají nás, jako sociálních pracovníků.

Respondentka E dodává: „*Když rodiče dokáží dítě namotivovat, aby se učilo česky a mluvílo, tak je to skvělé. Ono hlavně.... děti nejsou plnoleté a rozhodují za ně rodiče, takže rodiče mají velikou roli. A z psychologie známe učení se nápodobou, co vidí děti doma, to dělají venku.*“

Motivace dítěte k úspěšné adaptaci je navázána na pocit bezpečí. Proto další kategorie je pocit bezpečí.

Pocit bezpečí ve škole (diskriminace, šikana)

Pocit bezpečí ve škole, ale i kdekoliv jinde, je velice důležitý. Mohli bychom říci, že je to jeden ze základních předpokladů pro vývoj dítěte. Zejména pro dítě, které pochází z jiné země a ocitlo se v novém prostředí, kde nikoho nezná, nerozumí jazyku a sociálním normám, kultuře. O to více je pro něj pocit bezpečí důležitější. Pokud by má být integrace úspěšná a nejen ta, ale i vývoj, je nutné, aby se dítě cítilo ve škole příjemně a bezpečně. Ve škole je běžné, že dochází k šikaně. Pokud je dítě cizinec, je více pravděpodobné, že se terčem šikany stane právě on. Je to způsobeno hned několika faktory jako je jazyk, jméno, barva pleti nebo kulturní odlišnosti. Šikana má mnoho podob, jedná se o šikanu fyzickou, ale i psychickou. Do druhé podoby šikany lze zařadit pomlouvání, ignoraci, nadávky. Pokud jde o pocity bezpečí, je potřeba zajistit, aby k případné šikaně nedocházelo.

Pocit bezpečí v MŠ je důležitý, jednak ze strany rodičů, tak dítěte. Ti někdy mohou mít strach o své dítě. Mají strach, aby nedocházelo k případné diskriminaci nebo šikaně. Respondenti se k tématu pocit bezpečí a případná šikana na jejich pracovištích vyjadřují následovně.

Respondentka E se s ohledem na český školský systém setkala s názorem, že: „*...děti cizinců zabírají českým dětem místo v rámci umístění na základě spádové oblasti dle bydliště.*“

Respondentka C na základě jejích zkušeností uvádí: „*že se děti po adaptačním období v naší mateřské škole cítily vždy dobře a bezpečně. Vytváříme pro ně přívětivé prostředí, které*

si zejména jejich rodiče chválí a předávají si vlastní zkušenosti ve své komunitě dále, a proto je v tomto aspektu o naší MŠ velký zájem ze strany cizinců. “

Pohledem respondentky A se děti v MŠ zpočátku bezpečně necítí. Uvádí že: *„vzhledem k jazykové bariéře a neznalosti běžných věcí se v bezpečí děti necítí.“* K tomu dodává, že ale záleží na klimatu třídy, práci paní pedagožky a spolupráci s rodinou.

Respondent D k tématu uvedl: *„Pokud je kvalitně nastaven systém podpory v dané škole, tím myslím metodika prevence, školního psychologa, preventistu, tak vnímám školní prostředí jako bezpečné místo pro žáky.“*

Respondent B má pocit, že: *„Ti, co přijdou nově, tak se necítí být přijaty a bezpečně a myslím si, že čím jsou starší, tak tím je to horší.“*

Na téma, které se týkalo šikany, předsudků a diskriminace, se respondenti vyjadřovali odlišně. Opět začneme u respondentů, kteří působí v MŠ. Respondentka A nejprve zmínila situaci, kdy došlo k útoku na Ukrajinu. Povšimla si, že *„do smýšlení českých dětí se promítalo smýšlení rodičů, někdo byl nakloněn Rusku, někdo Ukrajině. Tehdy docházelo k občasným konfliktům, ale postupně se situace uklidnila.“* A tak na základě této události mezi dětmi docházelo k malým hádkám. V současné době má ale respondentka již jiný názor, kdy tvrdí, že: *„malé děti v současné době jsou bezprostřední, vezmou do party každého, vždy záleží spíše na povaze než národnosti.“*

Respondentka E si není jistá, jestli: *„...v současné době má pedagogický personál předsudky. Myslím si, že teď už jsou připravený na všechno, ale rozhodně bych řekla, že jistá očekávání tam od učitelů jsou. Například Golem efekt nebo naopak Pygmalion efekt. Já takové nemám, od dětí, které navštěvují kurzy češtiny nic neočekávám, vím, že spolu budeme trávit jeden rok dvě hodiny týdně a musíme spolu navázat vztah, to je vše. Možná od nich akorát očekávám, aby se učily.“*

Respondentka C se ve své MŠ doposud neseťkala s diskriminací ze strany českých spolužáků. K tématu uvádí: *„Občas se stane, že některé dítě utrousí poznámku týkající se barvy pleti, nebo jiných typických rysů dané národnosti. Tyto poznámky však nevyjadřují záměr někoho zesměšnit nebo zranit. Děti si většinou vůbec neuvědomují, že by jejich slova mohla být vnímána jako urážlivá. V takových případech si situaci srozumitelně vysvětlíme a vedeme děti k ohleduplnosti a respektu k odlišnostem.“*

Na základních školách je větší pravděpodobnost, že dojde k šikaně a diskriminaci na základě odlišnosti. Respondentka B konstatuje: „*Děti říkají, že je ve třídě trochu šikanuji. Ale občas se stane, že to slovo šikana nepoužijí v tom pravém významu, že si pod tím představují něco jiného.*“ Stejnou odpověď měla i respondentka F, která tvrdí: „*Děti říkají, že je šikanuji, ale to říkají ony. Nevíme, jak je to z té druhé strany. Když je šikana, tak já jako tlumočnick chodím na schůzky a řešíme, co jak bylo.*“

Respondentka E se s jistým nevhodným chováním také setkala: „*Děti mi vyprávěly, že občas někdo vytrousil nějakou nevhodnou poznámku. Nebo na ulici. Jednou se mi stalo, že dítě přišlo na kurz češtiny bez batohu a říkal, že ho zapomněl v obchodním centru. Tak jsem ho tam poslala ať si pro batoh dojde, když se vrátil, řekl mi, že s ním pracovník odmítl komunikovat a vyhodil ho. Po kurzu jsem tam šla s ním a zeptala jsem se já. Pracovník mi batoh podal, ale koukal při tom jenom na mě.*“

Respondent D se s šikanou setkal ze strany českých dětí k cizinci. V této souvislosti uvedl případ, který mu utkvěl v paměti. „*Jednalo se o žáka, který byl velmi excentrický a který zároveň nerozuměl dobře česky. Byl v kolektivu, který byl a priori většinově skeptický k cizincům. V kolektivu se tak objevily prvky šikany, které řešil metodik prevence. Situace se uklidnila a kolektiv nyní funguje bez problémů.*“

Respondentka C k tématu ještě sděluje: „*Důležité je vytvořit bezpečné prostředí a získat si jejich důvěru, to bývá u některých jedinců s fixací na rodiče náročné.*“

Bariéry v jazyce + pomůcky

Ze strany škol dochází k vytváření podpůrných plánů a opatření, aby došlo k hladkému průběhu začlenění. Bohužel bariér, které by mohly bránit v integraci je mnoho. A častokrát je potřeba veliké úsilí, aby tyto bariéry byly překonány. Jednou z těch úplně největších bariér je znalost českého jazyka.

Respondentka A uvádí, že děti do kontaktu s českým jazykem přichází pouze v MŠ. K tomu se vyjadřuje i respondentka C, která uvádí: „*Jejich rodiče na ně doma mluví výhradně jejich jazykem, a proto děti přicházejí do školky s minimální znalostí češtiny. To jim ztěžuje porozumění pokynům. Jazyková bariéra zpomaluje jejich sociální zapojení i rozvoj slovní zásoby.*“

Respondentka E zmiňuje realitu kurzů českého jazyka: „*Při práci lektora se nejčastěji setkávám s tím, že se děti nechtějí učit česky. Většinou po škole a družině jdou ještě na lekce českého jazyka, i když se to snažím dělat zábavnou formou, vyjmenovaná slova pro ně nejsou zábavná, takže jsou na hodinách unavený a mají nechut' něco dělat, po celém dni ve škole. Ale to je bohužel úkor migrace, člověk se musí snažit.*“

Respondentka B o jazykové bariéře uvádí: „*Ukrajinci tu jazykovou bariéru překonávají rychleji, protože je jazyk podobný, ale děti z Mongolska a z Vietnamu, tak je to odlišné a těžké pro ně. Když na ně mluvíme, tak nerozumí. Ale mají ve škole ty podpory cca 400h/12-24 měsíců. Ale třeba pokud na ty hodiny podpory chodí Ukrajinci a Mongolové, tak Ukrajinci rozumí lépe a Mongolové je nestíhají. Prakticky tu jazykovou podporu čerpají, ale nemá to pro ně takovou hodnotu.*“

Respondent D podotýká, že: „*jsou jim k dispozici kurzy a jazyková podpora v rámci základních škol.*“ Respondentka A k tomuto tématu uvádí: „*děti mají z pedagogicko-psychologické poradny nastavenou jazykovou podporu, a to jednu hodinu týdně, která je rozdělena do více kratších úseků. Ale v realu to je tak, že takové dítě má daleko větší pozornost ve třídě. Je třeba mu všechno vysvětlovat a ukazovat, aby to pochopilo.*“

Respondentka E si myslí, že je problém s tím, že: „*...jazyková bariéra není propojena se všemi oblastmi života v nové zemi*“ A mezi další bariéry v integraci zařadila neznalost kulturních specifíků, nedostupnost služeb jako jsou lékaři, školy a bydlení.

Respondentka A ve své práci k rozbourání jazykové bariéry využívá „*různé kartičky, sešity a metodiky.*“ Ale údajně je ze všeho nejdůležitější ta individuální péče. Respondentka C k tématu uvádí: „*Využíváme názorné pomůcky, obrázky, piktogramy, hudební a pohybové aktivity a v neposlední řadě využíváme i IT technologie s překlady jazyka a výukovými programy... Pravidelně zařazujeme tzv. logopedické chvílky zaměřené na rozvoj slovní zásoby, výslovnosti i porozumění mluvené řeči, to je zejména má doména u všech dětí v celé MŠ, kdy během 10min. pravidelně a individuálně pracujeme... Dále využíváme diagnostický nástroj Isophi, který zaznamená oslabené oblasti konkrétního dítěte v podobě grafického vyhodnocení.*“

Na téma bariéry a výuka jazyka ve škole se s příběhem podílí i respondentka E, která dodává aktuální situace, která nastane během příštích měsíců. „*Záleží na jakou školu dítě chodí, byla tady škola, která byla určena pro cizince, údajně by měla končit, takže děti, které do ní chodily se musí rozmístit po jiných školách v Pardubicích a mám obavy, že to bude pro*

učitele a děti velmi náročné. Jako lektorka českého jazyka jsem měla možnost vyučovat děti, které chodily do této školy a děti-cizince, které chodily na běžnou základní školu a bohužel byl v jejich jazykové úrovni velký rozdíl. Uvedu příkladem, měla jsem dvě holky, jedna chodila na běžnou základní školu a druhá sem. Holčička, která chodí na běžnou ZŠ již normálně skládá věty, dokáže komunikovat, rozumí a probíráme normálně gramatické věci, které se učí ve třídě. Oproti tomu druhá holčička zná základy, učíme se slovíčka stále dokola, stále nepoužívá slova dobře, má problémy i s abecedou, i když ji neustále dokola opakujeme a její posuny v českém jazyce jsou pomalé. Nemyslím si, že by druhá holčička měla nějaké speciální potřeby, spíš je jenom lajdák a doma se neučí, což je potřeba.“ Z tohoto sdělení vyplývá jistá obava, která nastane až děti nastoupí na běžné ZŠ a také velký rozdíl v jazykové výbavě.

Respondentka F uvádí, že nejvíce děti v učení českého jazyka brzdí: *„...kamarádi, mobil, sociální síť, některé děti jsou netalentovaný na jazyky, to je potom těžké. Když děti nerozumí, tak musí rukama, nohama, což musí být peklo ve škole, protože jak potom chcete vysvětlit látku.“*

Připravenost škol

Při rozhovoru o připravenosti škol přijímat cizince respondentka A uvádí: *„V současné době jsme dobře metodicky připraveni, kdo chce, najde materiály, webináře, sdílení zkušeností skrze skupinky, materiálně jsme také dobře vybaveni, ale z hlediska personálu nám chybí asistenti pedagoga.“*

Respondentka B uvádí: *„Školy jsou dle mého názoru dnes lépe připraveny na přijímání a integraci dětí cizinců než v minulosti i v rámci aktuálního dění ve světě a přílivu migrace. V naší mateřské škole se pedagogický personál v rámci DVPP pravidelně účastní odborných školení, která jsou obsáhlá v různých vzdělávacích oblastech a zároveň aplikovatelná i pro děti s OMJ... Jsme zcela připraveni přijímat děti z různých kulturních prostředí a podporovat jejich úspěšné začlenění.“*

Respondent D vzpomíná na dobu: *„...přijímání ukrajinských uprchlíků, školy dle mého nebyly dostatečně připraveny v žádném aspektu. Podpora personální byla krátkodobá k překlenutí toho nejhoršího náporu. Metodická podpora je nyní lepší, ale opět tato podpora vznikala „za pochodu“. Materiální vybavení bylo také doplněno postupně.“*

Podle respondentky E jsou školy již připravené na přijímání cizinců do svých tříd: *„V současné době bych řekla, že vybavenost na materiální úrovni je dobrá, metodicky taky v pořádku. Spíš vím, že je problém, že nejsou místa ve školách. I tím, že se teď jedna škola ruší, tak cizinci, kteří do ní chodili, tak se budou muset rozmístit do škol v celých Pardubicích. A pak tu je otázka dojíždění. Dítě mělo školu kousek a teď ji bude mít daleko. Takže uvidíme, jak se s tímto oříškem vypořádají ostatní školy a kam děti půjdou.“*

Stejně tak respondentka B zavzpomínala na počátky své praxe: *„Před 2014 to bylo hrozný, nikdo s tím neměl moc zkušenost, ale teď je to lepší. Paradoxně tomu pomohla situace na Ukrajině. Školy jsou již dobře připravené, mnohem lépe vybavené. Mají materiály a jsou připravené. Spíš konkrétně v Pardubicích je problém, že není dostatek míst. Je velmi časté, že v každém ročníku je nějaký cizinec.“* Dále pak respondentka uvádí: *„...i jazyková příprava už se zlepšila.“*

Respondentka F pracuje jako tlumočnice, ale do školy chodí a řeší tam s rodinami a žáky-cizinci různé problémy. Podle ní jsou školy vybavené: *„Teď už v poslední době ano, změnilo se toho hodně. Jak je ve škole více cizinců, tak vědí, jak s nimi pracovat.“*

Nedostatky a mezery

Při otázkách, které byly zaměřeny na nedostatky v systému a různé mezery se respondenti nemálo rozmluvili. A protože každý respondent je z jiné úrovně školy či zařízení, těch nedostatků v integraci pohledem respondentů, je celkově hodně.

Na úrovni MŠ respondentka A nevidí příliš velké mezery nebo nedostatky v systému, avšak zmiňuje jeden nedostatek, který údajně zásadně ovlivňuje integraci v MŠ. Uvádí: *„Nám chybí asistenti pedagoga, ti jsou přidělováni pouze při větším počtu ukrajinských žáků, pokud máme jiné cizince, na asistenta pedagoga nedosáhneme.“* Dále pak zmiňuje: *„Na třídě, kde není asistent pedagoga, je to na učitelce a to je pak na úkor ostatních dětí. A ty to pak mohou vnímat tak, že se věnuje dítěti-cizinci.“*

Na úrovni ZŠ respondent D zmiňuje: *„Mezery jsou v podpoře škol a vzdělávacích zařízení. Především pak v lidech, kteří ovládají mateřský jazyk a mohli by pomáhat žákům s plynulejším přechodem. Dále pak materiální podpora, dvojjazyčné učebnice a materiály nebo alespoň metodiky pro učitele daných předmětů. Školení pro učitele, jak pracovat s žáky s jiným mateřským jazykem a jaké jsou možnosti učitele.“*

Respondentka E vidí nedostatky v: „*Nedostatek míst ve školách a nedostatky především financování, často se jedná o časově omezené projekty, které svým ukončením nemají žádnou návaznost.*“

Respondentka B se ohledně tohoto tématu více rozovídala, je to zejména tím, že pracuje v poradně pro cizince a její klientela a oblast působnosti je široká. Za nedostatky považuje: „*Jsou hrozně naplněné školy, že se nevejdou.*“ Podělila se i s případem, který teď řešila: „*Setkali jsme se s případem, kdy chlapec přijel v únoru a teď stále nechodí do školy a není jisté, jestli nastoupí, protože není místo. I když jsem obvolala všechny školy. Když se sem dítě přistěhuje do ledna, tak je šance, že se ta škola najde. To mám zkušenosti teď dva tři roky, že kdo se nastěhuje v únoru do ČR, tak je do konce školního roku doma, protože se to místo pro něho nenajde. A když jsem dítě nahlásila na magistrát, což by se tak mělo dělat, když se pro dítě nenajde místo, tak stejně nic.*“

Jako další problém uvádí respondentka B: „*Hodně dětí, které tady žijí, tak nemají pediatra, tak je neošetří, nejsou očkováni. Když někdo nemá pediatra, tak to souvisí se vším. Když chcete jet na školu v přírodě, potřebujete potvrzení od lékaře a když ho dítě nemá, tak nemůže jet, což vede k pocitu vyloučení z kolektivu. Nebo když potřebujete odklad, tak mu to nemá kdo napsat.*“

V souvislosti se středními školami považuje za nedostatek „*Přijímačky na střední školu. Ty jsou těžké, i kdyby dítě chodilo jenom dva dny do základní školy tady v ČR, tak už musí dělat přijímačky z českého jazyka. Ty přijímačky jsou udělaný pro český děti a jsou tam věci, které cizinci někdy nedokážete vysvětlit.*“

Respondentka B uvádí i aktuální problémy, které v poslední době hodně řeší. První skupinou jsou děti s nějakým handicapem a druhou skupinu tvoří děti s problémovým chováním. U první skupiny bývá problém spíše v čekacích lhůtách vlivem nedostatku lékařů a odborníků. U druhé skupiny zmiňuje: „*U cizinců je hodně záškoláků. Letos to je lepší, ale jak byl Covid, tak potom v roce 2022 byly všechny děti zvyklé, že se nechodí do školy. A měly třeba 200 hodin zameškáno a neomluveno. Pokud měly omluveno, tak si to psaly samy, protože je ten systém přes internet, kde se omluvenky mohou psát přes internet. Ale my jsme s tím nemohli nic moc co dělat. OSPOD řeší taky cizince. Vietnamce ani ne, ale v poslední době hodně Ukrajince. Právě výchovné problémy, různé patologické jevy taky.*“

Respondentka E má pocit, že: „*Ale nikdo moc nemluví o zahlcenosti dětí, ona studuje českou školu, přes internet ukrajinskou. Což pro malou holku může být psychicky náročné.*“

Tento fakt zmiňuje v souvislosti se zahlceností zejména ukrajinských dětí, které mohou studovat ještě online formou školu na Ukrajině. Má pocit, že si málokdo uvědomuje, že by to pro dítě mohlo být náročné a není si jistá, jestli to jiní odborníci řeší.

Kulturní odlišnosti

V současnosti bývá škola místem, kde je možné se setkat s multikulturalitou. Celé rodiny i s dětmi přichází do ČR (viz. statistiky cizinců v ČR). Ale po příchodu a v adaptačním období se mohou objevovat jisté odlišnosti, které děti-cizinci, anebo děti z ČR upozorují. I toto bylo jedno z témat, které ve výzkumném šetření bylo analyzováno.

Respondentka A uvádí: „...některé děti nechtějí před ostatními zpívat, nebo si dojit na společné toalety. A taky pozoruji rozdíl v odlišném stolování, mají jiné návyky. Někdy to je dlouhodobá záležitost, než spolu najdeme řeč.“

Respondentka B se u dětí z Asie setkala s : „...děti nechtějí smrkat na veřejnosti, tak jsme je museli nechat smrkat na chodbě, kde byly samy. Nebo nemají rádi, když se Vietnamcům sahá na hlavu.“ Dále pak zmiňuje: „*Nebo jsme chtěli holky postavit do řady podle velikosti (v nějaké hře) a chtěli jsme ať se postaví k sobě zády, že je změříme. A ty holky začaly najednou pištět, že ne, že to neudělají. Mongolský děti jsou hodně zvyklý, že tam je všechno všech. Takže když bylo něco na stole, tak si to automaticky braly, aniž by se zeptaly. Nebo se hrabaly v penálu cizím dětem.*“

Respondentka C uvádí: „*Zvláštní skupinu tvoří děti vietnamské národnosti, které mívají často delší problém s pochopením a respektováním pravidel mateřské školy na základě jiných principů výchovy.*“ K tomu dodává, že: „...s projevy kulturního šoku jsem se dosud nesečkala. Děti si na nové prostředí zvykají postupně a přirozeně. Zpočátku bývá většina zdrženlivá, nerozumí pokynům a mají problém s orientací v programu dne. K tomu slouží adaptační období.“

Respondentka F zmiňuje: „*U většiny dětí, ten kulturní šok není tak velký. Je potřeba jim vysvětlit, že se v Mongolsku něco dělá a v Česku tomu tak není. Ale oni už to většinou vědí od ostatních dětí.*“

Respondent D si povšiml: „...u některých chlapců a jejich přístupu k ženám vnímám jisté odlišnosti.“ S tímto výrokiem souhlasí i respondentka A: „v některých zemích jdou chlapci vychovávaní jako něco víc než holčičky. S tímto problémem velmi bojujeme.“

„Je hodně věcí, které nechápou cizinci. Většinou třeba klepání, nebo když je něco na stole a nikdo je nevyzve k tomu, aby si to vzali, tak je to moc nezajímá a vezmou si to. Potom rozhodně nějaké tradice, které nejsou psané, tak se jim těžko vysvětlují. A celkově ta naše česká mentalita je odlišná od zemích, které nám jsou hodně vzdáleny. Některý národy jsou hrozně hlučný, což někdy nemusí být ok. Ono to občas vypadá, že se hádají, ale oni spolu normálně jenom mluví.“ Dodává ke kulturní odlišnosti respondentka B.

Jeden zajímavý příběh sdílí i respondentka A: „S maminkou azerbajdžánského chlapce jsem řešila, jak ubližuje dětem, maminka mi sdělila, že ho před dětmi nemůže pokárat, ublížilo by to jeho sebevědomí. O případných prohřešcích si s ním promluví až doma.“

8 Závěr výzkumného šetření

Z rozhovorů s respondenty se podařilo získat odpovědi na výzkumné otázky, které byly stanoveny na počátku bádání. Hlavní výzkumná otázka byla následovná: Jak probíhá integrace dětí-cizinců v současné době?

V první části výzkumného šetření byla pozornost zaměřena na školní adaptaci dítěte. Po příjezdu do České republiky a s nástupem do školy se může dítě-cizinec potýkat s řadou výzev. V první řadě všichni odborníci, ale i rodiče (většinou) chtějí, aby došlo k úspěšné integraci. To znamená, že chtějí, aby se dítě-cizinec naučilo český jazyk, v tom nejlepším případě, aby dokázalo ovládat i gramatiku, která je po nich ve škole požadována. Ve druhé řadě, aby si našlo nové kamarády a navázalo nové vztahy. Ve třetí řadě, aby rozvíjelo své koníčky a zařadilo se do běžného života, jako mělo dítě-cizinec před odjezdem do nového domova. Nicméně je to dlouhodobý proces, který vyžaduje čas a trpělivost a zejména snahu začlenit se.

Podle výpovědí respondentek jsou první měsíce adaptace obtížné. Malé dítě-cizinec přichází do nové třídy, kde nezná děti ani jazyk. Některé děti nemusí ani vědět, co to mateřská škola je, protože ji doposud nenavštěvovaly. Některé děti se setkají s českým jazykem až s příchodem do MŠ, protože se u nich doma česky nemluví. Jedna z respondentek poukazuje na to, že hodně záleží, jaké má dítě-cizinec rysy lidské povahy a osobnosti. Extrovertní dítě se adaptuje rychleji než introvertní dítě, které nevyhledává kontakt. V adaptaci dětí-cizinců může hrát velkou roli i sport, který dokáže sblížovat. Menší děti to mohou mít v integraci lehčí než starší děti. Dle slov jedné z respondentek, malé děti jsou bezprostřední a když řeknou narážku na barvu pleti, nemyslí to tak.

Celkově je školní adaptace ovlivněna zejména komunitami. Do Pardubic ročně přijde velké množství cizinců, a tak tu vznikají komunity různých národností. Největší semknutou komunitou jsou Vietnamci a Mongolové. Další komunitu tvoří lidé z Ukrajiny. Respondenti se shodli, že komunity v tom hrají klíčovou roli. Pokud cizinci nemají nikoho z komunity, musí se spoléhat sami na sebe.

Je velmi časté, že se děti-cizinci baví společně s dětmi ze své rodné země, a tak nemají potřebu se učit český jazyk, což je vnímáno jako selhání integrace. Protože všichni respondenti se shodli na tom, že základní je v integraci jazyk.

K tomu, aby došlo k začlenění dítěte do kolektivu a celkově do běžného života je klíčová motivace. Tím nejdůležitějším zdrojem motivace je rodina. Z výpovědí bylo patrné, že rodiče mají v integraci a motivaci dítěte zásadní roli. Je důležité, jak rodina přistupuje k integraci dítěte a jestli vyvíjí snahu. V ideálním případě se rodiče a děti-cizinci učí český jazyk spolu. Pokud ne, rodiče by měli dítěti vysvětlit, co obnáší znalost českého jazyka v jejich nové zemi. Je to klíč ke všemu. Mnoho škol se potýká ale s problémem, že ani rodiče český jazyk neovládají. To vede k tomu, že nedokáží pochopit český systém nebo jejich práva a povinnosti. Tyto aspekty pak brzdí integraci dítěte-cizince.

Další kategorií, o které respondenti mluvili byly bariéry, které brání v úspěšné integraci dětí-cizinců do škol a běžného života. I přes snahu všech podpůrných opatření se stále vyskytují bariéry. Obecně se respondenti ve svých výpovědích shodli na tom, že největší bariérou je jazyk. Děti mají v MŠ, ZŠ hodiny českého jazyka + další hodiny navíc v rámci opatření, ale mnohdy ani to nestačí. Velice zajímavý poznatek přinesla respondentka k aktuálnímu dění v Pardubicích. Dle výpovědi by se měly rušit třídy, kam chodí ukrajinské děti, a právě tyto děti budou rozmístěny do všech škol po Pardubicích. Bohužel v tuto chvíli není jasné, jak tato situace dopadne a jak bude vypadat zase další adaptace v nové škole, kde jsou ve třídě i české děti.

Druhý dílčí cíl byl věnován tématu diskriminace dětí-cizinců. Na základě odpovědí respondentů vyplynulo následující: pokud se dítě necítí bezpečně, může docházet ke ztrátě motivace a snaze o to začlenit se. A protože bezpečí je jedním ze základních předpokladů zdravého vývoje, každý pracovník školy by měl usilovat o odstranění předsudků a případné šikany a diskriminace. Většina respondentů se setkala alespoň s malým projevem nesouhlasu s cizinci ve školách. Respondenti se podělili se situacemi, se kterými se setkali. Na úrovni mateřských škol k šikaně kvůli národnosti údajně nedochází. Pokud dítě vysloví něco o barvě pleti či vzhledu, není to vnímáno jako šikana. Malé děti si sílu slov ještě neuvědomují. Na základních školách se šikana vůči cizincům objevuje jenom zřídka. Respondenti mají zkušenosti, ale nejsou tak časté. V mnoha případech dochází k šikaně mezi cizinci, například chlapec z Ukrajiny šikanuje dívku z Ukrajiny. Ale k rasistickému chování nedochází. Jedna respondentka uvedla, že občas se stane, že dítě-cizinec nepoužívá slovo „šikana“ v tom správném slova smyslu a mnohdy může označit, že byl šikanován, přitom tomu tak být nemusí. Ale ohledně tohoto tématu bývají všichni odborníci zřetelní a prošetřuje se každé takové označení.

Třetí dílčí cíl měl zjistit, jaká je podle odborníků připravenost škol přijímat děti-cizince. Při rozhovorech vyplynulo, že mateřské školy v současné době jsou školy dobře vybaveny, od elektroniky přes pomůcky po učebnice pro žáky s OMJ. Velice si chválí i možnosti DVPP, která je nyní dostupná pro všechny pedagogy, kteří učí žáky s OMJ. Celkově tomu pomohl válečný konflikt na Ukrajině a následné příchody ukrajinských dětí do českých škol. Co je považováno za nedostatek je absence asistentů pedagoga v MŠ. Asistent pedagoga bývá přidělen na základě zprávy ze školského poradenského zařízení. Z praxe ale respondentky uvádí, že děti častěji dostanou spíše jazykovou podporu než asistenta pedagoga. Respondent pracující na ZŠ uvedl, že celkově vidí mezery v podpoře škol. Na prvním místě chybí pracovníci, kteří by ovládali jiné jazyky a dokázali tak s dětmi-cizinci komunikovat v případě potřeby. Nicméně celkově v Pardubicích je nedostatek míst pro žáky ve školách. Dříve bylo zvykem, že dítě šlo do spádové školy, v dnešní době děti musí jít tam, kde je místo. Zajímavý poznatek přinesla respondentka, která shání místa dětem ve školách a povšimla si, že když cizinci přijedou v polovině školního roku, nemají šanci být umístěny na základní školu. Proto často bývají až do konce školního roku doma. Tyto události mohou vést k sociálnímu vyloučení a ztrátě návyků, což pro děti-cizince není žádoucí.

9 Diskuze

Výsledky výzkumného šetření ukazují, že pro žáka-cizince je i v současné době těžké se začlenit do společnosti. Celkově je integrace dlouhodobý proces, který je ovlivněn řadou faktorů. Aby byla integrace úspěšná, je potřeba využití všech opatření, které jsou dítěti-cizinci k dispozici. Je zapotřebí, aby mu byla poskytnuta jazyková podpora, individuální přístup a také aby byl žák ve třídě, která není nepřátelská vůči cizincům.

Z výpovědí respondentů vyplývá, že při integraci dítěte-cizince je důležitých mnoho faktorů. Mezi ty nejzásadnější patří motivace ze strany rodiny, schopnost naučit se cizí jazyk, ale i okolí hraje významnou roli v tomto procesu. Pokud by se cizinec snažil o začlenění do společnosti, kde převládá diskriminace a rasismus, nejspíše by se přestal o integraci snažit.

Co se týká nedostatků, které školy pociťují, překvapujícím zjištěním bylo, že v mateřských školách mají pocit, že mají nedostatek asistentů pedagoga u dětí, které mají OMJ. Údajně je to zapříčiněno tím, že žáci s OMJ nedosáhnou takového stupně podpůrného opatření, aby jim byl asistent pedagoga přiřazen. Ve většině případů jim jsou doporučena jiná opatření, než ta podpůrná.

K diskuzi se hodí i téma nedostatek škol v Pardubicích. S tím se pojí i rušení tříd, kam chodili cizinci, kteří se nyní budou muset zapsat na jiné školy. V ideálním případě by mělo být na území Pardubic více škol. Bohužel založit školu není vůbec jednoduché a nejsem si jistá, zda je to v současné době vůbec reálné. Podle výpovědi jedné z respondentek dojde ke konci tohoto školního roku k uzavření tříd, kam chodili žáci-cizinci. Vzhledem k tomu, že tyto žáci-cizinci budou posláni na jiné školy, které nemusí být v blízkosti bydliště, může to představovat nepříjemnosti pro rodiny cizinců. K tomu respondentka ještě vypověděla, že mezi žáky-cizinci, kteří chodí na běžnou základní školu a žáky-cizinci, kteří navštěvují tyto školy, kde je třída plná jedné národnosti, se objevují velké rozdíly v oblasti integrace a konkrétně v jazykových dovednostech. Je to zcela logické, žák-cizinec, který navštěvuje běžnou základní školu musí o přestávkách a v hodinách komunikovat českým jazykem, a tak dojde k rychlejšímu osvojení. Zatímco žák-cizinec, který navštěvuje školu s homogenní třídou, tvořenou převážně cizinci, o přestávkách komunikuje svým rodným jazykem a nenavazuje vztahy s majoritní společností v ČR, tudíž je celkový proces naučení se jazyka zpomalen a omezen pouze na vyučovací hodiny.

Pro další výzkum by bylo zajímavé zjistit, jak se žáci-cizinci ze školy, kde je celá třída složená z cizinců, zvládli vypořádat s přestupem na běžné základní školy a jak proběhlo jejich začlenění do třídního kolektivu.

V rámci diskuze považuji za důležité zmínit určité limity, které se během zpracovávání diplomové práce ukázaly. Výzkum byl realizován kvalitativní metodou. Data byla sbírána pomocí rozhovoru a výsledky vychází z konkrétní skupiny respondentů. Proto je nelze vztahovat na celou Českou republiku. Výsledky odrážejí názory a zkušenosti respondentů a je nutné myslet na to, že nepředstavují obecně platné trendy.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla věnována tématu integrace cizinců pohledem odborníků, kteří pracují s cizinci. Konkrétně se jednalo o odborníky, kteří pracují s dětmi-cizinci. V první kapitole byly vymezeny základní pojmy, které jsou spojené s integrací. Než se vůbec začne hovořit o integraci, musí tomu předcházet migrace. Byly vysvětleny typy migrace a pojmy označující migrující osoby. Zároveň byl vysvětlen pojem uprchlík, protože dochází k zaměňování tohoto slova se slovy jako migrant apod. Poté, co byly vysvětleny tyto pojmy, došlo k popisu integrace a jejímu rozdělení.

Druhá kapitola byla věnována bariérám v integraci. Bariér v integraci může být hned několik. Bohužel se bariérou může stát prakticky cokoli. V této kapitole byly vysvětleny ty nejběžnější bariéry, se kterými se odborníci, kteří pracují s cizinci a samotní cizinci setkávají. Mezi popsání bariéry patří předsudky, stereotypy, xenofobie, rasismus, diskriminace, neznalost českého jazyka, neznalost práv a povinností, anebo třeba samotná komunita, kam cizinec zapadá.

Třetí kapitola popisovala vývoj výskytu cizinců v ČR a současnou situaci. Také byla zaměřena pozornost na počet cizinců v Pardubickém kraji a okrese.

Čtvrtá kapitola nesla název Politika a právní rámec v oblasti integrace cizinců. Tato kapitola sloužila k vysvětlení pobytové a vízové politiky. Cizinci byli rozděleni podle toho, odkud přichází, tzn. občané EU a občané pocházející ze třetích zemí. Jejich povinnosti pro možnost získání pobytu na území ČR se totiž liší. Jedna podkapitola byla věnována žadatelům o mezinárodní ochranu, azyl a doplňkovou ochranu. Zároveň nebyla vynechána ani opatření, která byla stanovena v rámci ozbrojeného konfliktu na Ukrajině. Další podkapitola se věnovala strategiím migrační politiky. Byly představeny různé strategie, které ČR má a uplatňuje pro integraci cizinců. Došlo také k popsání jednotlivých aktérů, které jsou činné v integraci cizinců, počínaje Ministerstvem vnitra, pod který spadá široká škála dalších organizací a útvarů. Konkrétně se jedná o Policii ČR, OAMP, Správu uprchlických zařízení MV ČR, CPIC a další. Popsána byla i další ministerstva, která svou činností zasahují do oblasti integrace cizinců. Zmíněna byla důležitost i krajů a obcí a v neposlední řadě neziskových organizací, které v této problematice hrají klíčovou roli.

Pátá kapitola se věnovala dvěma dimenzím integrace cizinců v ČR. První dimenze byla zaměstnávání cizinců, kdy došlo k popsání systému zaměstnávání cizinců a jejich

možností (zaměstnanecká karta apod.). Druhá dimenze se věnovala vzdělávání dětí-cizinců na školách. Byl vysvětlen pojem multikulturní výchova a legislativa, která upravuje vzdělávání cizinců. Poté byla popsána školní adaptace cizinců. Uvedeny byly také statistické údaje, kolik cizinců navštěvovalo školy v minulosti a v současné době. A zároveň byly popsány, jaká opatření mají žáci-cizinci možnost využívat při svém vzdělání.

Cílem praktické části bylo zjistit, jak vnímají odborníci, kteří pracují s cizinci, integraci cizinců v současné době. Aby došlo k zodpovězení hlavní výzkumné otázky a dalších dílčích výzkumných otázek včetně následného splnění cíle, byl zvolen kvalitativní výzkum. K získání odpovědí byl zvolen polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami. Výzkumu se účastnilo celkem 5 respondentů. Z rozhovorů s respondenty byly získány odpovědi na hlavní a vedlejší výzkumné otázky. Cíl práce byl tak splněn.

V současné době, stejně tak i v minulosti, byl proces integrace velmi složitý. Zejména u dětí-cizinců, které přichází do nové země bez přátel a znalosti jazyka. Důležitou roli v jeho integraci sehrává rodina, která by ho měla podporovat a motivovat. Školní adaptace je velice individuální proces, který se dá ovlivnit několika faktory, jako je chování pedagogů, spolužáků, poskytnutí podpůrných opatření či jiných opatření, které by začlenění dítěte-cizince do společnosti zjednodušilo. Podle odborníků jsou školy na přijímání cizinců vybaveny lépe než v minulosti, avšak jsou stále jisté nedostatky, se kterými se odborníci či pracovníci škol setkávají. Téma integrace bude i nadále představovat řadu výzev pro další zpracování.

POUŽITÁ LITERATURA

AGER, Alastair a STRANG Alison. *Understanding integration: A conceptual framework*. *Journal of Refugee Studies*, 2008, roč. 21, č. 2, Advance Access publication 17 April 2008. Vydává Oxford University Press.

Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR: příručka pro zaměstnance správy. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2006. ISBN 80-239-7825-X.

ČERNÍK, Jan, et al. *S vietnamskými dětmi na českých školách: kultura, jazyk a škola očima pedagogů*. Praha: H&H, 2006. ISBN 80-7319-055-9.

DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Studie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Psyché. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-4675-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HOFÍREK, Ondřej, RÁKOCZYOVÁ, Miroslava a TRBOLA, Robert (ed.). *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Studie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-023-0.

JARKOVSKÁ, Lucie; LIŠKOVÁ, Kateřina; OBROVSKÁ, Jana a SOURALOVÁ, Adéla. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4.

JELÍNKOVÁ, Marie (ed.). *Lokální politiky integrace migrantů a jejich strukturální mechanismy: srovnávací studie Česka, Slovenska, Německa a Belgie*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-3173-8.

KAPR, Jaroslav (ed.). *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny. 2. upr. vyd.* Sociologické pojmosloví. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-03-6.

KOLDINSKÁ, Kristina; SCHEU, Harald Christian a ŠTEFKO, Martin (ed.). *Sociální integrace cizinců*. Praha: Auditorium, 2016. ISBN 978-80-87284-60-5.

LEONTIYEVA, Yana a VÁVRA, Martin (ed.). *Postoje k imigrantům*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2009. ISBN 978-80-7330-173-6.

NAJMONOVÁ, Marie; NEVORALOVÁ, Edita; VÍTEČKOVÁ, Miluše a HAVLOVÁ, Adéla. *Strategie adaptace dítěte s odlišným mateřským jazykem v mateřské škole - Aktivita pro děti ověřené v praxi*. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2024. ISBN 978-80-7578-147-5.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie, praxe, výzkum*. Pedagogika. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-502-2.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Sociologie. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

SCHEBELLE, Danica a HORÁKOVÁ, Milada. *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí*. Praha: VÚPSV, 2012. ISBN 978-80-7416-112-4.

SOBKOVÁ, Petra; ÖBRINK HOBZOVÁ, Milena a TROCHTOVÁ, Ludmila. *Odrazy emocí v postojích k imigrantům*. Monografie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5078-0.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

ŠTICA, Petr. *Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-20-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOMŠEJ, Jakub. *Zaměstnávání cizinců v České republice*. 2. vydání. Právní monografie. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-648-1.

VÝROST, Jozef a SLAMĚNÍK, Ivan. *Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozšíř. vyd.* Psyché. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

KLÁRA, Záleská. *Podpora školní adaptace dětí-cizinců: Náhled do české a norské praxe.* Masarykova univerzita, 2020. ISBN 978-80-210-9650-9.

Legislativní zdroje

Zákon č. 325/1999 Sb. *Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů*

Zákona č. 326/1999 Sb., *o pobytu cizinců na území České republiky*

Zákon č. 361/2003 Sb., *o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů*

Zákon č. 435/2004 Sb., *o zaměstnanosti: regulace vstupu migrantů na trh práce ČR*

Zákon 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*

Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce*

Zákon č. 198/2009 Sb. *Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*

Zákon č. 186/2013 Sb., *o státním občanství České republiky*

Zákon č. 207/2019 Sb., *kterým se mění zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů, který umožňuje získání státního občanství i dětem bývalých českých občanů*

Zákon č. 65/2022 Sb. *Zákon o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny, vyvolaným invazí vojsk Ruské federace*

Zákon č. 173/2023 Sb. *Zákon, kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů*

Vyhláška č. 27/2016 Sb. *o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*

Sdělení č. 208/1993 Sb. *Sdělení ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právním postavení uprchlíků a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků*

Elektronické zdroje

INKLUZIVNÍ ŠKOLA. *adaptace dítěte v MŠ*. [online]. [cit. 2025-06-13]. Dostupné z: <https://inkluzivniskola.cz/adaptace-ditete-v-ms/>

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ. *Názory české veřejnosti na přítomnost cizinců v ČR*. [online]. [cit. 15.12.2024] Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5663-nazory-ceske-verejnosti-na-pritomnost-cizincu-v-cr-unor-brezen-2023>

CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ, o.p.s. (CIC). *Poslání, hodnoty, vize, principy* [online]. Praha: CIC, [cit. 1. 6. 2025]. Dostupné z: <https://www.cicops.cz/cz/o-nas/105-poslani-hodnoty-vize-principy>

CESTINA-PRO-CIZINCE.CZ. *Zkouška z českého jazyka* [online]. [cit. 1. 5. 2025]. Dostupné z: <https://cestina-pro-cizince.cz/obcanstvi/zkouska-z-ceskeho-jazyka/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet cizinců – demografické události* [online]. Praha: ČSÚ, cit. 12. 4. 2025]. Dostupné z: https://csu.gov.cz/pocet-cizincu-demograficke-udalosti?pocet=10&start=0&podskupiny=291&razeni=-datumVydani#grafy___vyvoj-poctu-cizincu

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Cizinci v Pardubickém kraji ke konci roku 2023 včetně zaměstnaných cizinců* [online]. Praha: ČSÚ, 2024 [cit. 10. 5. 2025]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/pak/cizinci-v-pardubickem-kraji-ke-konci-roku-2023-vcetne-zamestnanych-cizincu>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělávání cizinců* [online]. Praha: ČSÚ, [cit. 2. 6. 2025]. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/kraje-spolecne/vzdelavani-cizincu>

ČESKÁ REPUBLIKA. *Listina základních práv a svobod* [online]. Praha: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, 1993 [cit. 10. 2. 2025]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

EVROPSKÁ MIGRAČNÍ SÍŤ (EMN). *O nás* [online]. [cit. 11. 5. 2025]. Dostupné z: <https://www.emncz.eu/o-nas/>

INFORMAČNÍ PORTÁL PRO CIZINCE – MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině (KACPU)* [online]. Praha: MV ČR, [cit. 2. 5. 2025]. Dostupné z: <https://ipc.gov.cz/docasna-ochrana/navstivte-krajske-asistencni-centrum-pomoci-kacpu/>

INTEGRAČNÍ CENTRUM PRO CIZINCE HRADEC KRÁLOVÉ (Diecézní katolická charita Hradec Králové). *O nás* [online]. [cit. 4. 5. 2025]. Dostupné z: <https://cizincihradec.cz/o-nas/>

KONSORCIUM NEVLÁDNÍCH ORGANIZACÍ PRACUJÍCÍCH S MIGRANTY V ČR. *Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací* [online; PDF]. Praha: Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, 2018. 1. vyd. [cit. 12. 6. 2025]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/documents/551336/568677/Integrace+cizinců+z+pohledu+neziskovyc+h+organizaci.pdf/24c8025f-41db-dd18-da16-c62cb4907058>

KOORDINAČNÍ CENTRUM PRO CIZINCE V PRŮMYSLOVÉ ZÓNĚ KVASINY. *Koordináční centrum pro cizince* [online]. Koordináční centrum pro cizince, [cit. 2. 4. 2025]. Dostupné z: <https://koordinacnicentrum.cz/>

META, o.p.s. *Podpora příležitostí ve vzdělávání* [online]. Praha: META, o.p.s., [cit. 19. 4. 2025]. Dostupné z: <https://meta-ops.eu/>

MIGRAČNÍ KONSORCIUM. *Akční plán integrace a inkluze 2021–2027* [online]. [Praha]: Migrační konsorcium, 2021. [cit. 12. 6. 2025]. Dostupné z: https://migracnikonsorciem.cz/wp-content/uploads/2021/02/akcni-plan-integrace-a-inkluze-2021_preklad.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha* [online; PDF]. Praha: MŠMT ČR, 2001 [cit. 17. 4. 2025]. Dostupné z: https://archivnuv.npi.cz/uploads/nuv/strategicke/Bila_kniha_2001.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Jednotný metodický portál Edu.cz* [online]. Praha: MŠMT ČR, 2025 [cit. 3. 4. 2025]. Dostupné z: <https://edu.gov.cz/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR. *Metodické doporučení pro poskytování služeb školských poradenských zařízení žákům s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka* [online; PDF]. Praha: MŠMT ČR, [cit. 7. 6. 2025]. Dostupné z: <https://msmt.gov.cz/file/56096/>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Adaptačně-integrační kurzy* [online]. Praha: MV ČR, [cit. 2. 4. 2025]. Dostupné z: https://mv.gov.cz/clanek/adaptacne-integracni-kurzy.aspx?utm_source=chatgpt.com

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Analýza aktuální situace v oblasti integrace cizinců na území České republiky* [online; PDF]. Praha: MV ČR, [cit. 5. 5. 2025]. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/migrace/soubor/analyza-aktualni-situace-v-oblasti-integrace-cizincu-pdf.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Informační portál pro cizince* [online]. Praha: MV ČR, [cit. 19. 4. 2025]. Dostupné z: <https://ipc.gov.cz/>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Implementační jednotka Strategického rámce rozvoje veřejné správy České republiky pro období 2014–2020* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2014. [cit. 12. 6. 2025]. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/clanek/implementacni-plany.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Integrace cizinců 2024 – Zásady* [online; PDF]. Praha: MV ČR, 2023 [cit. 10. 4. 2025]. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/soubor/integrace-cizincu-2024-zasady-20231211-pdf.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Koncepce integrace cizinců: Soužití jako předpoklad integrace* [online]. Praha: MV ČR, 2023 [cit. 1. 5. 2025]. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Prodloužení platnosti Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020* [online]. Praha: MV ČR, 2021 [cit. 12. 6. 2025]. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/clanek/prodlouzeni-platnosti-strategie-pro-praci-policie-cr-ve-vztahu-k-mensinam-do-roku-2020.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Výroční zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace za rok 2023* [online]. Praha: MV ČR, 2024 [cit. 12. 5. 2025]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/vyrocní-zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-za-rok-2023.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Zásady migrační strategie* [online]. Praha: MV ČR, [cit. 1. 3. 2025]. Dostupné z: <https://mv.gov.cz/migrace/clanek/zasady-migracni-strategie.aspx>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Seznam států, jejichž občané nepodléhají vízové povinnosti při pobytu do 90 dnů* [online]. Praha: MZV ČR, [cit. 12. 4. 2025]. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/informace_pro_cizince/kratkodobe_vizum/seznam_statu_jejichz_obcane_nepodlehaji/index.html

MOST PRO, o.p.s. *O nás* [online]. Pardubice: MOST PRO, 2025 [cit. 4. 5. 2025]. Dostupné z: <https://mostpro.cz/>

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT. *Adaptační koordinátor na základní škole*. Praha: Národní pedagogický institut ČR – Zapojme všechny, 2020. [online]. [cit. 7.6.2025]. Dostupné z: <https://zapojmevsechny.cz/storage/app/media/cizinci/2020/12/web-Adaptacni-koordinator-2.pdf>

ORGANIZACE PRO POMOC UPRCHLÍKŮ, z.s. (OPU). *O nás* [online]. Praha: OPU, [cit. 4. 5. 2025]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/o-nas/>

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Služby cizinecké policie* [online]. Praha: Policie ČR, [cit. 1. 5. 2025]. Dostupné z: <https://nabor.policie.gov.cz/clanek/sluzby-cizinecka-policie-cizinecka-policie.aspx>

SDRUŽENÍ PRO INTEGRACI A MIGRACI. *Manuál lokální integrace migrantů v České republice* [online]: Sdružení pro integraci a migraci, 2020 [cit. 2. 3. 2025]. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/manual-lokalni-integrace1>

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA ČR (SUZ MV). *O organizaci* [online]. Praha: SUZ MV, [cit. 1. 4. 2025]. Dostupné z: <https://www.suz.cz/kdo-jsme/historie-a-soucasnost/>

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MV. *Integrační centra* [online]. Praha: Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR, [cit. 19. 4. 2025]. Dostupné z: <https://www.integracnicentra.cz/>

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ MINISTERSTVA VNITRA ČR (SUZ MV). *Provoz zařízení* [online]. Praha: SUZ MV, [cit. 1. 4. 2025]. Dostupné z: <https://www.suz.cz/co-delame/provoz-zarizeni/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Otázky pro respondenty

PŘÍLOHA A: Otázky pro respondenty

1. S jakou věkovou kategorií a státní příslušností dětí-cizinců nejčastěji pracujete?
2. V jakém institucionálním rámci probíhá Vaše práce s dětmi-cizinci?
3. Jakým způsobem podle Vašich zkušeností děti-cizinci zvládají adaptaci na české školní prostředí?
4. Jak děti-cizinci překonávají jazykovou bariéru a jaké podpůrné mechanismy jsou jim v tomto směru dostupné?
5. Jak hodnotíte připravenost škol na přijímání a integraci dětí-cizinců? Jsou personálně, metodicky a materiálně dostatečně vybaveny?
6. Jaké jsou zkušenosti dětí-cizinců s navazováním sociálních vztahů s vrstevníky z ČR?
7. S jakými projevy šikany nebo diskriminací dětí-cizinců ze strany spolužáků jste se setkal(a) e ve své praxi? Můžete uvést konkrétní příklad?
8. Jak vnímáte u některých dětí projevy kulturního šoku? Jak se tento jev obvykle projevuje a jak na něj děti reagují?
9. Jaký význam podle Vašeho názoru hraje rodinné zázemí a aktivita rodičů v procesu adaptace dětí na nové kulturní a sociální prostředí?
10. Jaké jsou ve státní nebo lokální podpoře dětí-cizinců mezery? V jakých oblastech a jak by se podle Vás daly řešit?
11. Jak hodnotíte současné integrační nástroje ve školství (např. adaptační plány, podpora neziskových organizací, asistenti pedagoga)?
12. Popište podle Vašich zkušeností situace, kdy dochází ke střetu mezi kulturní identitou dítěte a očekáváními ze strany pedagogického personálu.
13. Které faktory považujete za klíčové pro úspěšnou integraci dětí-cizinců? Můžete uvést příklady jak úspěšné, tak neúspěšné integrace a Vaše názory na jejich příčiny?
14. Jak děti-cizinci vnímají školní prostředí? Cítí se v něm bezpečně a přijaty kolektivem?
15. S jakými problémy se při práci s dětmi-cizinci setkáváte nejčastěji?
16. Dokázal(a) byste popsat konkrétní situaci z Vaší praxe, která Vám výrazně utkvěla v paměti? Co se tehdy dělo a jak jste celou situaci zvládl(a)?
17. Jak byste charakterizoval(a) problémy, se kterými se děti-cizinci ve Vaší praxi nejčastěji potýkají? Jsou to podle Vás spíše opakující se vzorce, nebo převažují nové a specifické výzvy?